

Mokslo Lietuva

NE MŪŠIS, BET REZULTATAS SVARBIAUSIA
ANA ACHMATOVA NESIBODĖJO IR PRASTUOLIŠKOS KALBOS

■ 2-3 p.

■ 6-7, 10 p.

RUDENS TILTU Į KURŠIŲ
NERIJA

■ 8, 12 p.

■ 9 p. Lietuvos lokaliniai tyrimai – jau 191 tomas

■ 11 p. Voluinės Lesės Ukrainkos nacionalinis universitetas

Nr. 20(464)

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Gedimino Žemlicko nuotrauka

Rusijos mokslų akademijos akademikas prof. Nikolajus Kazanskis ir prof. Vitas Labutis Lietuvos Respublikos Seimo rūmuose Vladimirui Toporovui skirtoje konferencijoje

Nikolajus KAZANSKIS ir Vanda KAZANSKIENĖ – tai ir Lietuvai svarbūs vardai

Rugsėjo 14–16 d. LR Seime vyko garsiam rusų mokslininkui, baltų ir slavų kalbų bei senosios kultūros tyrinėtoji Vladimirui Toporovui (1928–2005) skirta konferencija „Baltai ir slavai: dvasinių kultūrų sankirtos“. Konferencijoje dalyvavo ir vienas žymiausių Rusijos klasikinės filologijos autoritetų, žymus filologas prof. akad. Nikolajus Kazanskis iš Sankt Peterburgo. Profesorius perskaitė pranešimą „Kaip įveikti lingvistinės rekonstrukcijos apribojimus (V. Toporovo patirtis)“, vadovavo konferencijos vakariniam posėdžiui, dalyvavo diskusijose, bet dėl didelio užimtumo dar tą patį vakarą turėjo išvykti atgal į Sankt Peterburgą. Išsamų pokalbį apie Vladimirą Toporovą teks atidėti kitam pаланkesniam kartui.

Su profesoriumi teko bendrauti ir anksčiau, Lietuvių kalbos institutui sudarius proą padaryti išsamų kone poros valandų pokalbį su žymiuoju mokslininku. Nebuvo numatyta pokalbio tema, bet šį žurnalistinį neprofesionalumą su kaupu turėtų atstoti laisvo pašnekesio su profesoriumi privalumai. Juk aptarėme ne tik klausinėtojiui,

bet patiems mokslininkams rūpimus klausimus. Susitikime su prof. Nikolajumi Kazanskiu dalyvavo ir jo žmona, Sankt Peterburgo universiteto docentė dr. Vanda Manikaitė-Kazanskiė, kuri ištikimesniems „Mokslo Lietuva“ skaitytojams turėtų būti neblogai pažįstama kad ir iš spausdintų pašnekesių „Kupiškėnės gyvenimo trajektorija: nuo Vilniaus ir Sankt Peterburgo iki Harvardo“ („Mokslo Lietuva“, 2010 m. birželio 3 d., Nr. 11) ir „Kaip pamatyti mažos šalies didelį grožį“ („Mokslo Lietuva“, 2011 m. sausio 20 d., Nr. 2).

2010 m. Vanda Kazanskiė apdovanota Felicijos Bortkevičienės premija, kuri dar vadinama Kalbos premija, o suteikiant intymumo atspalvį kartais pavadinama Felicijos premija. Ji kasmet skiriama už lietuviybės puoselėjimą, o Vandai Kazanskiėnei paskirta už nuopelnus lietuvių kalbai ir kultūrai. Kilusi iš Kupiškio krašto, tapo pripažinta senovės graikų kalbos ir indoeuropėistikos žinove. Prieš tai baigė Vilniaus universiteto Filologijos fakultetą (1967 m.), pradėjo studijuoti aspirantūroje, vėliau šias studijas tęsė Leningrado universitete. Filologijos mokslų kandidato diser-

taciją apsigynė 1980 m. Maskvos Lomonosovo universitete. Dirbo Leningrado universiteto Klasikinės filologijos katedroje, vėliau Senovės Graikijos ir Romos istorijos. Tapo docente. Su vyru Nikolajumi Kazanskiu parašė *Kretos-Mikėnų graikų kalbos ideografinį žodyną* (išleistas 1986 m.). Abu mokslininkai buvo pakviesti stažuotis Harvardo universiteto Graikų tyrinėjimų centre (1992–1994 m.). V. Kazanskiė nuo 1994 m. dėstė senąsias kalbas Sankt Peterburgo klasikinėje gimnazijoje, nuo 2000-ųjų iki šiol dirba Sankt Peterburgo Universiteto bendrosios kalbotyros katedroje, dėsto senovės graikų, lotynų kalbas bei lituanistikos disciplinas baltistams (lietuvių kalbą, baltų kalbų istorinę gramatiką, senovės prūsų kalbą, lietuvių literatūros istoriją), o taip pat Kretos ir Mikėnų civilizacijos istoriją antikinės istorijos studentams.

Mūsų kraštietė buvo energinga Sankt Peterburgo lietuvių bendruomenės narė, šešiolika metų kiekvieną šeštadienį visus norinčius mokė

Iš Dotenėnų ir Alionių – į platų mokslo kelią

Lapkričio 11–13 d. Kaune vyko Tarptautinė farmakognozijos ir kitų farmacijos mokslų konferencija, skirta prof. Kazimiero Grybausko 125-osioms ir doc. Eduardo Kanopkos 100-sioms gimimo metinėms paminėti. Organizatoriai – Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Farmacijos fakultetas, Vytauto Didžiojo universiteto Kauno Botanikos sodas ir Lietuvos farmacijos sąjunga.

Iš tų laikų, kai studentai profesorių nevargino

Programos pagrindinė tema – „Inovacijos vaistinių augalų moksliniuose tyrimuose“ – gvildenta lapkričio 12-ąją „Europa Royale Kaunas“ viešbučio konferencijų salėje. Iš Lenkijos atvyko ir pranešimus skaitė Małgorzata Sznitowska iš Gdanskio („Laukiant nanorevoliucijos vaistinių preparatų gamybos technologijoje“) ir Jerzy Lazowski iš Varšuvos („Integrinų vaidmuo atsirandant vėžiui ir terapijos svarba“). Dalyvavo taip pat mokslininkai iš Latvijos, priešakyje su prof. Ilze Barene iš Rygos, o daugumą pranešimų skaitė Lietuvos mokslininkai, taip pat ir studentai, jau gan drąsiai kimbantys į pakankamai sudėtingas vaistinių augalų tyrimų sritis. Malonu, kad nebuvo pamiršti ir vaistinių augalų tyrinėjimų Lietuvoje vieni iš pradininkų – prof. Kazimieras Grybauskas ir doc. Eduardas Kanopka, kurių garbei juk ir surengta konferencija. Tenka buvoti konferencijose, kurios skirtos vienai ar kitai įžymybei, bet jos paminimos tik įžangos žodyje, o pranešimuose ar diskusijose net neprisimenamos. Ši konferencija – kaip tik priešingas pavyzdys.

Pirmiausia į akį krito konferencijos dalyvių jaunatviškumas. Iš pradžių, kai vyko dalyvių registracija, buvo galima pagalvoti, kad patekome į studentų mokslinės draugijos renginį – aplinkui vien jauni veidai. Jeigu tai skaitysiančių pranešimus bendrakursių palaikymo komanda, tai lyg ir per didelė. Didžiąją klausytojų dalį sudarė būtent studentai, būsimieji farmacininkai, o tai visai nebūdinga Lietuvoje vykstančioms tarptautinėms konferencijoms. Bent jau tų, kuriose tenka dalyvauti šių eilučių autoriui, o tokių susidarytų ne viena dešimtis. Organizatorių paklausdavau, o kur studentai, kodėl jų nematyti renginyje, juk aptariamoms temoms pirmiausia jiems galėtų net ir labai praversti. Atsakymas dažniausiai būdavo vis tas pats: skelbimas apie konferenciją išskabintas, visi norintys gali ateiti... Nepagalvojama, kad noras domėtis iš nieko neatsiranda, jį reikia uždegti kaip ugnelę. Pavyzdį teikia mūsų vyresnės kartos mokslininkų, taip pat ir jau pasitraukusių į Amžinybę biografijos. Jiems buvo įdomu bendrauti

■ Nukelta į 6 p.

■ Nukelta į 4 p.

ALFONSAS DANIŪNAS: Man svarbiausia ne mūšis, o rezultatas (2)

Pabaiga, pradžia Nr. 18

Tešiam pašnekesį su naujuoju Vilniaus Gedimino technikos universiteto rektoriumi doc. dr. Alfonsu DANIŪNU.

Jis 1955 m. gimęs Tomske, 1978 m. baigė Vilniaus inžinerinį statybos institutą (dabar Vilniaus Gedimino technikos universitetas), įgijo statybos inžinieriaus specialybę. Liko dirbti Statybos mechanikos katedros asistentu, 1981 m. įstojo į aspirantūrą ir 1985 m. apgynė technikos mokslų kandidato disertaciją. Dirbo institute vyresnioju dėstytoju, 1991 m. tapo Statybos fakulteto Metalinių konstrukcijų katedros docentu. 1993 m. išrinktas fakulteto prodekanu, o 1994 m. Vilniaus Gedimino technikos universiteto prorektoriumi studijoms. Dėsto metalinių konstrukcijų skaičiavimą ir projektavimą. Stažavosi Vokietijos, Suomijos, Didžiosios Britanijos ir kitų šalių universitetuose, paskelbė per pusimtį mokslo darbų, skaitė pranešimus daugelyje tarptautinių konferencijų mokslo ir studijų klausimais. Daugelio tarptautinių organizacijų narys.

Viščiukus skaičiuosime rudenį, bet ne šį

Mokslo Lietuva. Universitetams teks reaguoti į Lietuvos Respublikos Premjero Andriaus Kubiliaus patvirtintos specialios darbo grupės pasiūlymus, pasirašytus rugsėjo 30 d., kuriais siūloma optimizuoti šalies universitetų tinklą. Kaip manote, ar pradėtoji reforma bent jau universitetus „optimizuoja“, nebūs žingsnis atgal?

Vilniaus Gedimino technikos universiteto rektorius doc. dr. Alfonsas Daniūnas

Alfonsas Daniūnas. Bet kurios reformos tikrusius rezultatus gali išvysti ir įvertinti tik po kurio laiko. Tai ne mano sugalvota. Šiuo metu sukilo emocijos, daug diskutuojama. Vieniems ta reforma suteiki galimybes išskirti ir važiuojantį traukinį, kitiems sukėlė daug nerimo. Esama prieštarų ir net kraštutinių nuomonių. Nesu visiškas pesimistas, manau, kad bus pasiekta gerų permainų. Net ir dažnai kritikuota „krepšelių“ sistema davė kai kurių privalumų, išryškino stipresnius universitetus. Skirstymas tam po šaukštą ir tam, o anam šaukštelis teliko, buvo ydinga. „Krepšelių“ sistema parodė, kokias studijas nori rinkintis jaunieji, nors iki tol buvo sakoma, kad ten nesą vietų ir nėra jokių galimybių studijuoti. Aišku, galima diskutuoti, ar visoms sritims šis variantas pasiteisino. Sakysim, kai kuriems specifiniams mokslams gal ir pasiteisino iš dalies, bet jau padėtis taisoma. Reiktų pasakyti, kad krepšelių

Vilniaus Gedimino technikos universitetas

skaičius skirstomas pagal studijų grupes ir kartais neteisingai teigiama, kad jų skaičius nėra reguliuojamas.

Dėl Vilniaus Gedimino technikos universiteto. Man visada rūpėjo ir kildavo klausimas, kodėl negalima priimti daugiau studentų į paklausias sritis ir būtent joms skirti daugiau valstybės finansuojamų vietų? Mes buvome ribojami, turėdavome tiek vietų, kiek mums „nuleisdavo“ ministerija. „Krepšelių“ sistema parodė, kad esame antri po Vilniaus universiteto, žmonės mus renkasi. Pasirinkimo laisvė nėra blogai. Aišku, turi būti ir saugiklių, nes norėjimas yra viena, o sugebėjimas teikti kokybiškas studijas – tai visai kas kita. Tą kokybę būtina užtikrinti. Taip pat ir dėl „krepšelių“ taikymo įvairovės reikėjo išsamiau diskutuoti, bet tai nebuvo daroma. Kaip ir kiekviena sistema, taip ir ši nėra be trūkumų, bet kai kuriuos taškus ant „i“ sustatė.

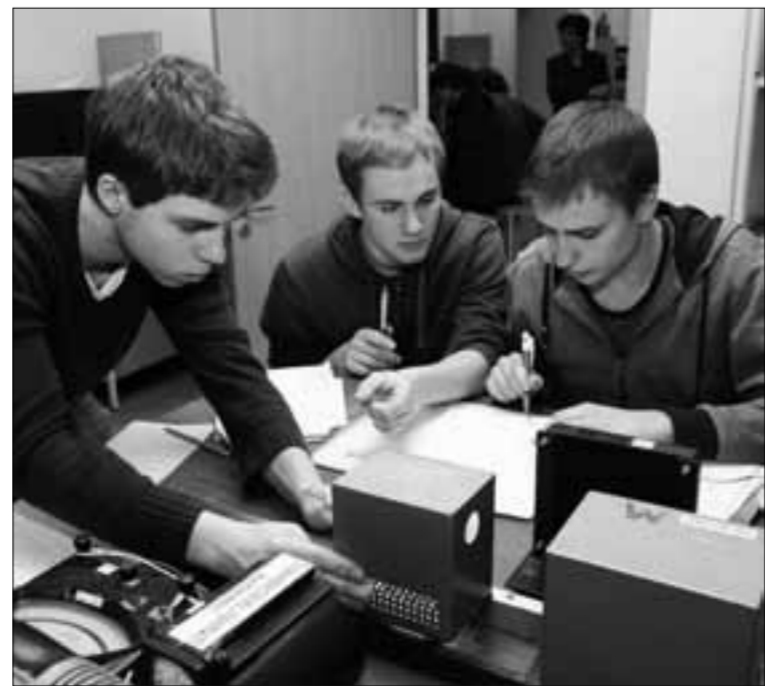
Ar rektorai didžiausi reformos stabdžiai

ML. Kai kurių politikų kalbose, spaudoje universitetų rektorai nuolat buvo vaizduojami kaip labiausiai besipriešinantys reformoms. Ar tikrai taip yra, o gal tai politinių grupuočių ir jiems tarnaujančių valdininkų siekis mažinti universitetų autonomiją, turėti didesnę

įtaką universitetuose? Tada keičiama universitetų tarybų formavimo ir rektorių rinkimų tvarka, įvedamos ir kitos naujovės. Jūs ne vienus metus šiuos procesus galėjote vertinti būdamas iš arti ir kaip šiek tiek bešališkas stebėtojas. Ar tikrai rektorai yra didžiausi universitetų reformų stabdžiai?

A. Daniūnas. Turiu pripažinti, kad rektorių veikla nelengva. Septynerius metus buvau Rektorių konferencijos Studijų komiteto pirmininkas, mačiau daug rektorių ir galėjau jų veiklą lyginti. Išties labai atsakinga būti rektoriumi, nes jų veikla susieta ne tik su reformom. Universitetą daug kas klaidingai įsivaizduoja, mano esant vieta, kur į paskaitas ateina ir išeina studentai, nežinia kuo užsiima profesorai, matant, kad didžioji rektorius darbo dalis skiriama spręsti finansiniam, ūkiniam, ekonominiams universiteto reikalams. Ne svarbiausiai misijai – mokslui ir studijoms skirta, o svarbiai, kurios daugelis nemato, o nebeįsivaizduoja. Tos aplinkybės dažniausiai nuo pačių universitetų nepriklauso, bet verčia rektorius visais tais visuomenei nematomais darbais užsiimti.

ML. Tai ir rektorius sugebėjimo pasirinkti komandą reikalas.

Vilniaus Gedimino technikos universiteto dėstytojų ir studentų kasdienybė

siikti neišvengiamai tenka įsivelti į tam tikrą priešpriešą. Nesu matęs problemos sprendimo, kur susibėgė visi kaip vienas palaikytų tavo nuomonę. Tam tikra minčių ir idėjų neatitiktis ir yra ta varomoji jėga, kuri veda į priekį. Apie save pasakyčiau, kad man svarbiau rezultatas, o ne nuolat būti mūšyje. Daug kam atrodo, kad rektorius turi nuolat kautis ir būti matomas – tada esi gaus rektorius. Man tai nėra būdinga, nesu

A. Daniūnas. Nesimčiau vardyti, bet jų tikrai yra, lygiai kaip ir mokslo autoritetų. Jų „svoris“ visuomenėje šiandien gal ir mažesnis, negu kad anksčiau buvo, bet tai visos mūsų gyvenenos ir sistemos problema. Tą patį galim pasakyti apie mūsų menininkus, rašytojus, teatrolius – jų reikšmė visuomenėje mažesnė, negu kad buvo dar visai neseniai. Bet girdžiu sakant, kad mes turime labai aukšto lygio mokslininkų, atitinkančių net Nobelio premijos laureatų lygį. Visiškai pritariu tokiai nuomonei. Tai ne mano srities asmenys, todėl jų nevardysiu, bet pagal visus parametrus jie tos aukščiausios premijos nusipelnė. Tik mes apie tikro laimėjimus gal nepagalvojame, nemokame kartu pasidžiaugti.

Kalbant apie VGTU, tai mūsų priedermė ne tik kurti gerą mokslą, užtikrinti aukštos kokybės studijas, bet ir komunistuoti su verslu, pramone. Tokiais pritrūkstame, ryšio su pramone ir verslu dar turime per mažai. Kartais skaitau ir girdžiu, kad verslas mums

Mažiau universitetų – mažiau konkurencijos. Ar to norime?

ML. Tai vyks mūšis dėl universitetų ateities ar ne? Gal visos garas pašnypš ir baigsis?

A. Daniūnas. Pasitikiu tais, kurie turės priimti sprendimus, kad jie bus toliaregiški ir išmintingi. Aišku, jaučiu ir nerimą, bet daug kas priklausys ir nuo pačių universitetų. Moksle ir studijose pasiekti rezultatai išaiškėja po kelerių ir daugiau metų, o politikai ateina trumpesniais laikais ir jiems reikia priimti sprendimus greitai, per metus kitus. Manau, čia glūdi ir daugelio problemų šaknis. Mokslo visuomenės ir politikų siekliai lyg ir tie patys, bet laiko požūriū sunkiai suderinami. Blogiausia, jei tūpūsioje vietoje, blaškysimės ir nejudėsime į priekį. Mano manymu, Vilniuje reiktų būti klasikiniams universitetams, vienas ar keli specializuoti universitetai.

Įsijausdami tik į du miestus – Vilnių ir Kauną, kaip kad darė specialioji darbo grupė universitetų tinklui optimizuoti, darome klaidą. Reikia galvoti apie visą Lietuvą. Manau, kad tai, jog technologiniai mokslai pasiekė Lietuvoje gerų rezultatų, viena iš priežasčių yra tai, kad turime konkurenciją – Vilniaus Gedimino technikos ir Kauno technologijos universitetus. Reikės laiko, kad su Masačiuseto institutu galėtume lygintis, gal išskyrus atskiras sritis. Mažas universitetų skaičius Lietuvoje mažintų tarpusavio konkurenciją. Ar mums to reikia? Aš už konkurenciją.

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

atštrų pojūčių mėgėjas. Kautis ir siekti rezultato vadovui būtina, bet išorinio blaškymosi nemėgstu, kovos demonstravimas man svetimas dalykas. Man svarbiau rezultatas.

Anksčiau žiniasklaida išties mėgdavo rektorius pateikti kaip didžiulius stagnatorius, kurie priešinas pokyčiams, nors dabar tokios ryškios tendencijos neįaučiama. Bet žiniasklaidai reikia intrigos, jeigu jos nėra, tai apie ką rašyti?

ML. Blogiausia ne tai, kad intriga tampa žiniasklaidos duona kasdienine, bet kad pati žiniasklaida kartais tampa intrigante, įsivelia į interesų grupių kovą, kuria norimus, o ne realybę atitinkančius scenarijus.

A. Daniūnas. Mūsų visuomenė atrpatinta nuo analitinių straipsnių, ramios diskusijos. Kada apie tokias publikacijas diskutuojame? Jų labai retai būna, o apie skandalingas tenka diskutuoti nuolat. Jeigu apie reformas bus rašoma ramiai, prasmingai, išsamiai – kam tai bus įdomu? Jei bus parašyta, kad koks nors rektorius visiškai nemodernus, nesuvokia kur turi eiti Lietuva, o toks straipsnis turės pasisekimą.

Nedalyvauju daugelyje „kovų“ su valdžia, kuriose grūdinosi kiti rektorai, tad ir mažai žinau apie visas peripetijas. Valdžios ir rektorių požiūriai skiriasi? Iš dalies taip ir turi būti, tada yra dėl ko diskutuoti. O kad rektorai žmonės ne tik su patirtimi, bet ir su charakteriu, turi savo viziją ir požiūrį į šalyje vykstančius procesus, taip pat ir į aukštojo mokslo reformą – tai visiškai natūralu, taip ir turi būti. Pagaliau rektorai atsakingi už savo institucijų ir daugybės žmonių likimą.

ML. Valdžiai reikia greitinoti procesus, o universitetai veikia ir pagal tam tikros inercijos dėsnį – juk kas savaitę studijų programų nekaitalioi.

A. Daniūnas. Manau, visuomenei pateikiama toli gražu ne objektyviausia informacija. Nemanau, kad mūsų universitetai prasti, o rektorai – didžiausi naujovių ir gerų pokyčių stabdžiai. Toks įvaizdis jei ir sudaromas – tai nesuskalbėjimo pasekmė. Turim sutikti, kad žmogų šiek tiek išteklių atsinajinimas turi vykti, taip pat ir profesorų, rektorių, lygiai kaip ir politikų. Pasaulis keičiasi, tad kai kas turėjo keistis ir mūsų universitetuose. Reformos pradžioje, kai buvo priimamas paskutinis Mokslo ir studijų įstatymas, jeigu ir būta priešingumo, gal ne visada prasmingo, kartais ir rektorai būdavo susikoncentravę ne visai į tuos dalykus, į kuriuos iš tikro daugiausia reikėjo kreipti dė-

mesį. Kartais per siaurai mąstyta, nes reformos pagrindas įdėtas į Mokslo ir studijų įstatymą. Tuo metu, priimanėjan įstatymą, reikėjo platesnių ir gilesnių diskusijų, o ne telkti visą dėmesį tik į atskirus klausimus. Bet tai mano asmeninė nuomonė.

Universitetų tarptautiškumas – tai būtinybė

ML. Kokius svarbius klausimus palikome nuošalyje, šiame pokalbyje neaptarėme?

A. Daniūnas. Manau, svarbūs yra tarptautinės dimensijos klausimai. Universiteto tarptautiškumas – tai labai svarbu. Taip pat ir VGTU turi būti dar atviresnis užsienio mokslininkams ir studentams. Pagal mūsų studentų išvykimą stažuotis ir tęsti studijas užsienyje mes pirmuajame Lietuvoje, bet ir toliau yra ko siekti. Esu tikras, kad tarptautiškumo universitetų veikloje didinimas kaip tik ir padėtų Lietuvoje išlaikyti jaunimą. Ypač technologijos moksloose būtina siekti kuo didesnio tarptautiškumo. Tai esmingas momentas, siekiant užtikrinti aukštą studijų kokybę ir aukšto lygio mokslinius tyrimus. To ir ateityje sieksime, niekas mums netrukdo. Kitas reikalas, ar daug bus norinčių atvykti į mūsų universitetą dirbti ir studijuoti, nes visi pasaulyje siekia važiuoti tik į labai

autoritetingas ir aukšto lygio mokslo ir studijų institucijas. Norima patekti į puikias mokslines mokyklas, gaila, kad mes Lietuvoje beveik nustojome tokią sąvoką naudoti. O juk mokslinė mokykla ir yra tas traukos centras, į kurį tos srities ar krypties jauni mokslininkai ir trauktų patekti.

ML. Ar daug tų mokslinių mokyklų šiandien turim Lietuvoje?

nepadaro to ir ano. O kodėl jis turi mums ką nors daryti, duoti? Kitas reikalas, kad mes patys turim įsiskalauti ir verslo ir pramonės žmonių mintis, pritraukti juos bendriems uždaviniams spręsti. Savo trūkumus mes patys ir turime taisyti. Verslo siekliai trumpalaikiai, o universitetai turi galvoti, kad mūsų parengti specialistai būtų reikalingi ir po kelių dešimčių metų.

SPAUDOS, RADIO IR TELEVIJOS RĖMIMO FONDAS

2011 m. „Mokslo Lietuvos“ projektą „Mokslui, visuomenei ir kultūrai“ remia Spaudos, radio ir televizijos rėmimo fondas.

IŠTAKOS

Iš Dotenėnų ir Alionių – į platų mokslo kelią

Profesorius Kazimieras Grybauskas

■ Atkelta iš 1 p.

su studentais, patys priedavo prie studentų būrelio, rūpėjo, kuo gyvena jaunimas. Kad ir keli pavyzdžiai, kuriais pasidalijo doc. Eduardo Kanopkos buvę studentai.

Sveikatos mokslų universiteto Farmacinės chemijos ir farmakognozijos katedros doc. dr. Zita Barsteigienė prisiminė, kaip E. Kanopkos „Volga“ prie Muzikinio teatro sostodavo, kur jau laukdavo penki studentai – juos docentas kartu veždavosi iki Botanikos sodo Aukštojoje Fredejoje, kad studentams nereikėtų laukti autobuso. Geriausiai studentei tekdavo garbė sėsti priekyje. Linksmai šnekučiuojantis docentui laikas neprailgdavo, ir studentai daug naujo sužinodavo.

Farmacinės chemijos ir farmakognozijos katedros profesorius, Lietuvos farmacijos sąjungos prezidentas Eduardas Tarasevičius prisimena, kaip Farmacijos fakulteto ilgalaimis koridorijuje ir tais laikais būriudavosi studentai. Eidamas pro šalį J. Kanopka kelias studentes būtinai pasiekdavai į savo kabinetą, sumaldavo nuostabiai kvėpiančios kavos, kurios kvapą pajusdavo ir visi esantys koridorijuje. Pagal kokius kriterijus tas studentes pasirinkdavo, sunku pasakyti, bet buvo vienintelis dėstytojas, kuris taip betarpiškai bendraudavo su studentais. Žinoma, prie kavos megdavosi pokalbis, nes docentui buvo įdomu sužinoti, iš kur vienas ar kitas studentas atvyko, kodėl pasirinko farmacijos, o ne kurį kitą mokslą, kaip sekasi vienas ar kitas dalykas. Studentai jam buvo įdomūs ir labai konkretūs žmonės, tikri kolegos, o ne beveidžiai vienetai ar „krepšelio“ nešėjai į universitetą, kaip kad dabar būna. Tie pašnekesiai su docentu ilgam įsimindavo, o panelėms studentėms būdavo proga pasididžiuoti prieš bendrakurses – juk ją, o ne kurią kitą docentas vaišino kava.

Lyg ir labai paprasti dalykai, bet buvusiams studentams, dabartiniams docentams ir profesoriams išliiko atmintyje kaip mieli jaunystės prisiminimai ir net kaip gyvenimo nuostatas. Iš tos patirties, iš kitų žmonių biografijų semtis išminties ir gyvenimo pamokų reikia mokytis. Ir mokyti – kantriai ir su išmanymu. Man regis, kad tą buvo galima pajusti šioje konferencijoje ir iš sąlyčio su jos organizatoriais – prof. Ona Ragažinskienė, prof. Eduardu Tarasevičiumi, Farmacijos fakulteto dekanu prof. Vitaliu Briedžiu ir kitais. Kad ir per atgaivos pertraukėlę (taip programėlėje įvardyta kavos pertrauka) keliais žodžiais persimetus, išskart pajunti, kur mūsų praaities autoritėtę, profesorių, kūrusių atskirų mokslo

krypčių pagrindus Lietuvoje, gyvenimo ir veiklos nuostatas vis dar gyvos jų mokinių darbuose. Kitos sąlygos, kiti reikalavimai, kartais ir išlikimo moksle dabartinėse aplinkybėse. Bet nuostatos, kartų perimamumo ir tęstinumo svarba turi būti gyva mokiniuose ir pasekėjuose. Jei nutruks ši gija, rišanti praieitį ir šiandieną, dabartyje prasmės neteks ir mūsų pirmtakų gyvenimo, ir jų veiklos labai reikšminga dalis. Pralaimės ne pirmtakai, bet mes visi, kurie tvirtybės semiamės iš jų patirties. Arba nesisemiam, jei nežinodami ir žinoti nesirūpindami, viską pradedam nuo savęs, šitaip atverdami klatingą angą tykančiai savojo gyvenimo tuštumai.

Dar pasakysime, kad Lietuvos farmacijos sąjungos leidybos centras, vaistininke ir vaistinių augalų tyrėjo doc. Eduardo Kanopkos (1911–1991) šimtosioms gimimo metinėms parengė ir išleido jo memuarų knygelę „Gyvenimo kelionė...“ Ją gavo visi užregistravę konferencijos dalyviai. Knygelė gausiai iliustruota nuotraukomis, iš kurių galima susidaryti įspūdį, kad E. Kanopka buvo labai gyvybingas, su studentais nesibodėjęs bendrauti dėstytojas, labai mylėjęs Lietuvos gamtą ir tą meilę sugebėjęs įskiepyti savo mokiniams ir pasekėjams. Knygelę pajavairino E. Kanopkos šeima gerai pažinojusios dr. Inos Dagytės esė „Pakalnutė atlape“ ir katedros bendradarbio Dominiko Bernatonio atsiminimų apie E. Kanopką žiupsnelis.

Pirmasis gydymą vaistažolėmis grindė mokslu

Grįžkime prie Lietuvos farmakognozijos ištakų, vadinasi, prie Kazimiero Grybauskio ir Eduardo Kanopkos gyvenimo ir veiklos konkretybių. Niekur nuo šių asmenybių ir nebuvome nutolę, nes visa, kas pasakyta, padiktuota iš mūsų dabarties santyky su šiomis asmenybėmis, jų pėdsaku mūsų savimoneje. Jeigu būtų kitaip, nebūtų ir šios konferencijos, ir preteksto apmąstymams.

Vargu ar pavyktų dalykiškiau ir turiningiau pristatyti Lietuvos farmakognozijos – vaistinių augalų tyrinėjimo – vieną iš pradinių prof. Kazimierą Grybauską, negu tai padarė Vytauto Didžiojo universiteto Kauno botanikos sodo Vaistinių augalų mokslo sektoriaus vedėja prof. dr. (HP) Ona Ragažinskienė ir Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Lietuvos medicinos ir farmacijos istorijos muziejaus direktorius, Vaistinių augalų skyriaus įkūrėjas doc. dr. Tauras Mekas (žr. straipsnį „Farmakognozijos

ištakos Lietuvoje: Profesorius Kazimieras Grybauskas“, – „Mokslo Lietuva“, 2011 m. rugsėjo 8 d., Nr. 15 (459), p. 11 ir 16). Giliau besidomintis skaitytojas šį straipsnį gali susirasti, o konferencijos dalyviai išgirdo šiai temai skirtą prof. O. Ragažinskienės pranešimą. Primsinsime tik esminius dalykus, be kurių būtų sunku apsieiti ir kuriuos vėliau išplėtosime, papildydami nauja informacija.

Kazimieras Grybauskas (1886 08 20 – 1953 06 26) gimė miškingoje Švenčionių apskrityje, Dotenėnų kaime (galima rasti parašyta ir Dotinėnai). Savarankiškai pasiroušęs jaunikaitis išlaikė keturių klasių gimnazijos egzaminus, vaistinėje dirbo mokiniu (gi-

žoles, kurios apščiau auga Lietuvoje, turi būti vertinama kaip pilietinis prasižengimas. Ar nereiktų įsiklausti ir dabarties vaistinininkams?

1934 m. Lietuva tapo Tarptautinės vaistinių augalų federacijos nare, šešis kartus dalyvauta federacijos tarptautiniuose kongresuose, kur skaityti pranešimai ir apie Lietuvos vaistinius augalus. Tos veiklos *modus vivendi* buvo K. Grybauskas. 1935 m. į Briuselyje vykusį kongresą vyko ir Lietuvos farmacijos pramonės – akcinės bendrovės „Ger Ma Po“, „Sanitas“ ir „Galen“ atstovai. Visa ši veikla plėtėsi ne be K. Grybauskio iniciatyvos. Beje, lietuviška vaistinė augalinė žaliava

Prof. Gediminas Grybauskas, K. Grybauskio sūnus, pasakoja apie tėvo gyvenimo peripetijas

zeliu), vaistininko padėjėju. Maskvos universitete baigė aukštąjį farmacijos mokslą, tapo vaistininku. 1924 m. pradėjo dirbti Lietuvos universiteto Kauno botanikos sode. Sukūrė Vaistinių augalų skyrių, pradėjo naują vaistinių augalų mokslinį tyrinėjimą Lietuvoje ir kryptį – vaistinių augalų rūšių bei veislių introdukciją, perspektyvą auginimą Lietuvos sąlygomis. Buvo pirmasis medikas Lietuvoje, kuris gydymą vaistažolėmis grindė mokslu. Nuo

Briuselyje pelnė aukso diplomą.

Daugelyje Lietuvos spaudinių buvo galima skaityti K. Grybauskio šviečiamojo ir pažintinio pobūdžio straipsnius apie vaistinius augalus, o 1941 m. kartu su J. Movšovičiumi išleistas „Lietuvos vaistingųjų augalų sąrašas“ ir šiandien vertinama knyga. K. Grybauskio straipsniai ir leidiniai nepaseno, sudaro Lietuvos vaistažolininkystės mokslo pagrindą.

Nuo 1930 m. prasidėjo K. Gry-

miršta įspūdingų profesoriaus išvykų į gamtą, floristinių ekskursijų. Pagaliau prof. K. Grybauskas buvo pirmasis Lietuvos botanikų draugijos ir ilgametis Farmacininkų draugijos pirmininkas.

K. Grybauskio pradėtieji darbai tęsiasi VDU Kauno botanikos Vaistinių augalų mokslo sektoriuje. Jame tiriami ir plečiami Baltijos regiono vaistiniai augalai. Farmakognostinis sodas – tarsi muziejus po atviru dangumi. Greta šimtų rūšių ypatingas dėmesys skiriamas 26 retoms ir nykstančioms vaistinėms ir prieskoninėms augalų rūšims. Tai prof. K. Grybauskio pradėtų ir dėsimtėmiškais puoselėtų darbų tąsa.

Prof. Ona Ragažinskienė, viena iš konferencijos organizatorių

Vaistažolininkystė – giminės amatas

Muzikinę įžangą konferencijai suteikė prof. Kęstučio Grybauskio, Kazimiero Grybauskio sūnus, atsiminimais rankomis fortepijonu atliekami muzikos kūrniai. Tai profesoriaus vadovaujamo pianistų kvarteto įrašas. Pats profesorius būtų mielai ir „gyvai“ pagrojęs, bet tuo pačiu metu buvo išvykęs koncertuoti į Šveicariją.

Užtat konferencijoje dalyvavo kitas Kazimiero Grybauskio sūnus – taip pat profesorius Gediminas Grybauskas, kurio nuotaikingas pasakojimas apie tėvą visiems padarė didžiulį įspūdį. Būtų labai neteislinga, jeigu tai ir teiktų pasakojimu, neliktų išguldyta ant popieriaus. Kol tai nepadaryta, pabandysime bent iš dalies šią spragą užpildyti. Prieš tai priminsime, kad Gediminas Grybauskas yra medikas, habilituotas mokslų daktaras, 1995 m. Vilniuje įkūrė privatų medicinos diagnostikos centrą ir yra jo direktorius. Jo tyrimų ir gydymo kryptis – kepenų, kasos, tulžies pūslelės ir latakų, skrandžio ir žarnyno ligos, reumatiniai

virškinamojo trakto pažeidimai. Dar pridursime, jog profesorius 1995 m. su kitais įkūrė žurnalą „Medicinos teorija ir praktika“, yra redakcinės kolegijos pirmininkas. Šių metų balandį profesorius paminėjo savo garbingą jubiliejų, bet išleka labai guvus ir optimistiškas, kas ypač ryškiai klausantis jo pasakojimų. Nors išraiškingos profesoriaus pasakojimo manieros mums nepavyks perteikti, bet to jėga gyvenimo peripetijas, kurios mums atrodė ir svarbios, ir labai įdomios, pamėginsime užfiksuoti.

Taigi Dotenėnų kaime tuometinėje

bauskio pedagoginė veikla, kurią sunku atskirti nuo mokslinės: su studentais farmacininkais jis atlikdavo augalų sistematikos laboratorinius darbus, skaitė farmakognozijos paskaitas. 1944–1953 m. buvo Medicinos fakulteto Botanikos ir farmakognozijos katedros vedėjas, tapo profesoriumi. Parengė farmakognozijos disciplinų dėstyimo planą, naujas vaistinių augalų tyrimo metodikas taikė farmakognozijos ir augalų sistematikos disciplinų laboratoriniams darbus. Ir šiandien K. Grybauskio buvę studentai nepa-

Švenčionių apskrityje prieš 125-erius metus į pasaulį atėjo berniukas, būsimasis vaistininke ir mokslininkas, kurio darbai ir šiandien didžiuojasi ne tik jo gimtinė, bet ir visa Lietuva. Juk taip šiandien vertiname prof. Kazimierą Grybauskio indėlį į vaistinių augalų tyrimus, jų introdukavimo darbus, farmakognozijos mokslo Lietuvoje kūrimą, vaistininčių rengimą ir daugelį kitų darbų, kurie ir šiandien profesoriaus mokinių ir jau naujos kartos jaunų mokslininkų sėkmingai tęsiasi. Į kokį pasaulį atėjo tas berniukas?

Būdami romantiškai nusiteikę, tikriausiai mintyse matome po Dotenėnų kaimo apylinkių pievas vaikstantį berniuką, rankiojančį įvairius kaimo vaikai pažįstamus ir nepažįstamus augalėlius, kurie jį ir išves laikui bėgant į augalų, vaistažolių ir gamtos pažinimo kelią. Profesorius Gediminas Grybauskas šį idilišką kaimo vaiko gyvenimo vaizdelį siūlo papildyti šviesiu prosenelės paveikslu. Vargu ar kur išlikęs jos portretas, profesorius net ir prosenelės vardo nepaminėjo, bet jos poveikis Kazimierui Grybauskui neabejotinas. Prosenelė matė patį imperatorių Napoleoną 1812 m., kai šis per Lietuvą su kariuomene žygiavo į Rusiją. Išsigandusi Napoleono kareivių, ji mėgino slėptis ežere ir vos nepaskendo, laimė kareivių buvo išgelbėta. Neabejotinai visa ši istorija veikė jos palikuonių vaizduotę, taip pat ir augančio Kazimiero, nes tapo giminės pasakojimų ir prisiminimų reikšminga dalimi.

Istorija su Napoleono apgaubė senolės paveikslą ypatinga aureole, o Kazimierui ir jo likimui dar didesnį poveikį padarė prosenelės ne šiaip pomėgis, bet labai rimtas užsiėmimas – jį rinkdavo vaistingasias žoles, jas džiovindavo, gal jomis ir gydydavo pasiligojusius. Kad tai buvo ne priešokio užsiėmimas, bet gyvenimo būdo dalis, rodo tas faktas, kad prosenelė buvo įsirengusi net specialias vaistažolių džiovavimo lentynas. O kad tai buvo šviesias žmonės, liudija ir kiti faktai. Prosenelės šeima buvo kilusi iš karališkių valstiečių, tad lažo nėjo, gyveno

vė. Kad tai buvo šeimos amatu tapęs užsiėmimas rodo ir tas faktas, jog ir K. Grybauskio senelė vaistinguosius augalus rinkdavo ir džiovindavo. O tėvo dėdė rinkdamas žoles paskendo Burbų pelkėse prie Švenčionėlių.

Kaip visoje toje gydymo vaisti-

svaigos seniausios išminties ar nepamiršome?

Jeigu būtume graikai, pasakytume, jog Kazimiero Grybauskio dėdė visiems laikams iškeliaavo į deivės Artemidės sodus. Mat graikų mitologijoje tvirtinama, kad Kolchidėje, Juodosios jūros pakrantėje, buvęs vaistinių augalų sodas, kurį globojo deivė Artemidė. Ešą iš to sodo vaistiniai augalai ir žinios apie juos pasiekė Graikiją, tas žoles gydymo tikslams naudojo mitologinis Apolonas ir realiai gyvenęs Asklepijus, kurį romėnai perkristijavo į Eskulapą. Yra užfiksuota, kad Hipokratas (460–377 m. pr. Kr.) gydymo tikslams naudojo 236 vaistinius augalus, tarp jų ir vaistines daržoves – kopūstus, burokus, pupas, miežius. Aristotelii vaistingieji augalai taip pat sudarė reikšmingą gydymo arsenalo dalį, o jo mokinys Teofrastas (IV a. pr. Kr.), paskyręs 15 knygų botanikai, pelnė botanikos „tėvo“ vardą.

Is senovės graikų mums pasiekė ir terminas *farmakon*, reiškiantis vaistą ir nuodą – priklausomai nuo dozės. Iš čia ir *farmakognozija* (gr. *gnosis* – žinojimas) – žodis, reiškiantis vaistinių augalų pažinimą, o kad pažintum, reikia tyrinėti. Farmakognozijos tėvu laikomas Dioskoridas, kurio svarbiausias iliustruotas veikalas „Materia medica“ buvo išverstas į lotynų kalbą ir iki XVI a. Europoje buvo labai vertinamas, jame pateiktomis žinomis remtasi ir vėlesniais laikais.

Graikų medicinos, taip pat ir farmakognozijos laimėjimus pirmėse romėnai, o jų įžymybės Galeno (gimęs 130 m. pr. Kr.) gydymo būdai net iki XIX a. buvo naudojami ir plačiai pripažįstami. Ir šiandien gyvuoja terminas „Galeniniai preparatai“.

Kaip visoje toje gydymo vaisti-

Farmacinės chemijos ir farmakognozijos katedros profesorius, Lietuvos farmacijos sąjungos prezidentas Eduardas Tarasevičius, vaistažolių verslo atstovė Ona Žulė iš bendrovės „Baltasis linaris“, Vytauto Didžiojo universiteto Kauno botanikos sodo Vaistinių augalų mokslo sektoriaus vedėja prof. dr. (HP) Ona Ragažinskienė ir Sveikatos mokslų universiteto Farmacijos fakulteto dekanas prof. Vitalis Briedis

laisviau ir šviesiau. Mokėjo duoklę, be kita ko ir vaistiniais augalais, jeigu teisingai supratau prof. G. Grybauską. Bent jau aplinkinius vaistinininkus, kurie tas žoles supirkinėjo, šį augalų žinovė ne tik pažinojo, bet buvo su jais užmegzusi gam plačias pažintis, su jais bendravo. Visa tai žinant, tampa aišku, kodėl prosenelė vaistažoles rinkdavo ir džiovindavo su užmoju – tai buvo jos indėlis į šeimos materialinį gerbū-

svaigos seniausios išminties ar nepamiršome?

Visa tai svarbu ir įdomu, bet štai kas krinta į akį. Jeigu užduotume klausimą, kokia lietuvių mitologijos deivė rūpinosi vaistiniais augalais, tikriausiai nedaug kas atsakytų. O juk turėjo rūpintis, gydymo vaistiniais augalais tradicija neabejotinai turi labai gilia praeitį, tikriausiai nė kiek ne seklesnė už senovės romėnų ir graikų. Tik iš tautos sąmonės amžių bėgyje visa, kas siejosi su ikirikščioniškąja Lietuva, buvo išmėtyta ir išvėtyta, tarsi nė nebuvo. Tauta nebūtų išgyvenusi, jeigu tų senųjų gydymo būdų nebūtų turėjusi, pasiligojusius, sužeistus medžioklėje, mūšiuose reikėjo gydyti, nes barzdaskučio, mokančio nuleisti kraują ir taip gydžiusio, kiekvieną kartą iš vokiečių žemės neišsikviesti. Žodžiu, tie gydymo vaistiniai augalai būdai turėjo atspindėti lietuvių ir kitų aiščių mitologijoje. Laikas tuos dalykus kelti iš užmarsties.

Prisimintinas ir kunigas Burba

Bet grįžkime prie konferencijoje išsakytų minčių. Praėjusią vasarą Dotenėnų kaime lankešis Gediminas Grybauskas rado dar du išlikusius namukus, kurie susiję su jo tėvu ir protėvių istorija. Pusė kaimo gyventojų jau kiti, suvažiavę iš įvairių Lietuvos miestų. Nors ir suvažiavę, bet atrodė, vietiniu patarimu persiėmė, nes siūlė G. Grybauskui steigti savo tėvų Kazimierui Grybauskui skirtą muziejų, rūpintis ekspozicijos parengimu, žadėjo net lengvatų – kainuoti tik žemė, ant kurios stovai pastati, o šiuos muziejui gautų už dyką. Kol kas tokių rūpesčių imtis G. Grybauskas nesiryžtama. Ir šiandien gyvuoja terminas „Galeniniai preparatai“.

Kol tokio muziejūio idėja dar tik kirba kai kurių žmonių pasąmonėje, toliau pasiekime augančio Grybauskų berniuko Kazimiero gyvenime etipuosius takus. Jei ne kunigas Burba, pas kurį patarnauotoju tėvai buvo atidavę Kazimierą, tai ir platesnio gyvenimo kelio nebūtų, viskas užžalsiusias takais ir baigtųsi. Šeima didelė, burnų daug, pajamos ribotos, verstis sunku. Kunigas irgi buvo iš to krašto kilęs, palaidotas Kaltenėnų kapinėse, bet profesorius G. Grybauskui sumaišties įnešė internetas: rašoma Jonas Burba, nors ant paminklo tvirtino matęs užrašyta kun. Antanas Burba. Gimimo ir mirties datos sutampa.

Šių eilučių autoriui pradėjus šią informaciją tikrinti, sumaištis nesumažėjo, o dar padaugėjo. Kunigo Jono Burbos pavarde dėka visagalio interneto mums bemat nebūtų K. Ragažinskienės ir Vitalio Briedžio švenčionių rajono rytiiname parkraštyje, kur šią pavarde aptinkame tarp žymiausių šio krašto vyrų. Kunigas Jonas Burba (1851–1915) buvo lietuviškos spaudos platintojas spaudos draudimo metu, blaivybės idejų sklaidėjas, knygnešius klasikinės gimnazijose buvo mokoma veiklos organizatorius. Asmenybė verta, kad prisimintume. Baigęs Švenčionių gimnaziją, vėliau Vilniaus kunigų seminariją, buvo gerokai paslauskas po tolimas parapijas: į Dydnos parapiją, Prozorokų parapiją klebonu (Vitebsko sr., Gluboko r.), paskui į Tverėčių, vėliau į Višniovo parapiją (Ašmenos r.). Iš ten į Daugėliškį (dabar Naujais Dau-

gėliškis) klebonu. Nuo 1903 m. tapo Švenčionių klebonu ir dekanu. Būtent lietuviškoje parapijoje – Tverėčiuje, Daugėliškėje ir Švenčionyse praėjo jo vaisingiausi ir lietuviybės gaivinimui turiningiausi metai. Bažnytines apeigas atlikdavo lietuvių kalba, iš parapijos lietuvių aktyvo puoselėdavo lietuviškos spaudos platintojus, kurie tas knygas gabendavo iš Prūsijos. Mokė vaikus lietuviškai, kreipė siekti mokslo. Vilniaus vyskupijoje pagarsėjo kaip geriausias pamokslininkas. Švenčionių klebonijos palėpėje aptiktieji jo pamokslų tekstai perduoti Lietuvos mokslų akademijos bibliotekai.

Tai štai kun. Jonas Burba paskutiniuosius gyvenimo metus praleido pas giminaiti kun. Meštikį, sunkiai sirgo, 1915 m. mirė ir palaidotas Kaltenėnų kapinėse. Apie 1920 m. ant jo kapo buvo pastatytas juodo šliftuoto granito paminklas ant rausvo akmens pamato. Tada Kaltenėnų kapinėse pastatytas betoninis kryžius kunigo J. Burbos atminimui. Jo paminklo nuotrauką nesunku susirasti kad ir „Google“ paieškoje surinkus žodžius „Knygnešys Jonas Burba“. Užrašas ant paminklo skelbia: „Kun. kan. Jonas Burba Švenčionių dekanas mirė 14 Rugsėjo 1915 m. amžiaus 64 m.“ Tiesa, internete patalpintame straipsnyje nurodyta neteisinga gimimo data, bet žinant, kiek gyveno, nesunku apskaičiuoti tikruosius gimimo metus – 1851-jiis. Sunku pasakyti, kokį Antano Burbos paminklą tose pačiose kapinėse matė G. Grybauskas, bet kun. Jono Burbos paminklo nuotrauką įdedame prie šio straipsnio.

Gyvenimas mėtė ir vėtė

Kodėl tiek daug dėmesio skyrėme kun. J. Burbai, tarsi visai nuošalyje palikę Kazimierą Grybauską? Šitai darome sąmoningai norėdami parodyti ir vaiknešą supusius žmones, juo labiau vaiknešą, turėjusį jo likimui didelį poveikį. Kun. Burba globojo ne šiaip vaiknešą, bet būsimą mokslininką, formavo jo gyvenimo nuostatas. Visa tai labai svarbu, norint giliau pažinti mums rūpimą asmenį. Kazimiero tėvai tikėjosi, kad būdamas kun. J. Burbos patarnauotoju jų sūnus stotį kunigų seminariją ir turės užtikrintą duonos kąsnį. Bet tokioms viltims galą padarė ne kas kitas, o pats kunigas Burba. Pamatė vaikinuko domėjimąsi vaistažolėmis. Mat Kazimieras tempė ir tempė į kleboniją vaistingasias žoles, jas džiovino, ko ir buvo iš namų daug, pajamos ribotos, verstis sunku. Kunigas irgi buvo iš to krašto kilęs, palaidotas Kaltenėnų kapinėse, bet profesorius G. Grybauskui sumaišties įnešė internetas: rašoma Jonas Burba, nors ant paminklo tvirtino matęs užrašyta kun. Antanas Burba. Gimimo ir mirties datos sutampa.

Šių eilučių autoriui pradėjus šią informaciją tikrinti, sumaištis nesumažėjo, o dar padaugėjo. Kunigo Jono Burbos pavarde dėka visagalio interneto mums bemat nebūtų K. Ragažinskienės ir Vitalio Briedžio švenčionių rajono rytiiname parkraštyje, kur šią pavarde aptinkame tarp žymiausių šio krašto vyrų. Kunigas Jonas Burba (1851–1915) buvo lietuviškos spaudos platintojas spaudos draudimo metu, blaivybės idejų sklaidėjas, knygnešius klasikinės gimnazijose buvo mokoma veiklos organizatorius. Asmenybė verta, kad prisimintume. Baigęs Švenčionių gimnaziją, vėliau Vilniaus kunigų seminariją, buvo gerokai paslauskas po tolimas parapijas: į Dydnos parapiją, Prozorokų parapiją klebonu (Vitebsko sr., Gluboko r.), paskui į Tverėčių, vėliau į Višniovo parapiją (Ašmenos r.). Iš ten į Daugėliškį (dabar Naujais Dau-

sidraugavo. Draugystės mezgėsi ne tik vaistinėje. Tarp K. Grybauskio draugų buvo matematikas Zigmas Zemaits, būsimasis profesorius Petras Raudonikis, teatrolas Antanas Sūtkus, kuris 1919 m. su bendraminčiais Kaune įkūrė satyros teatrą „Vilkolakis“, taps Valstybės teatro direktoriumi ir režisieriumi. Ištas ir kiti graži nepilnas vardų žvaigždžynas, kiekvienas iš jų pats savaime šiandien yra atskiras Lietuvos mokslo ar kultūros istorijos puslapis.

Studijuodamas universitete K. Grybauskas sutiko ir savo pasiiją, kuri studijų biologija tame pačiame Maskvos universiteto fakultete. Ją vedė ir susilaukė keturių palikuonių, sūnų Algirdo, Gedimino, Kęstučio ir dukters Vitos. Vyriausiasis sūnus Algirdas gimė 1918 m. Maskvoje, mirė ir palaidotas 1986 m. JAV. Skaitytojui tikriausiai bus įdomu sužinoti, kad trijų lietuvių kunigaikščių vardais pavadintų sūnų motina buvo Pavolgio vokieitė Eugenija Miunter (Münter), kurios tėvas buvo žinomas gydytojas ir veterinaras Aleksandras Miunteris. Šios giminės protėviai iš Vokietijos į Rusiją buvo pakviesti po Oršos mūšio, kuris 1514 m. vyko tarp Lietuvos didžiosios kunigaikštystės ir Maskvos didžiosios kunigaikštystės kariuomenių, tapo didžiausia Lietuvos karine pergale prieš Rusiją, bet sudžiūvę pergales laurai tapę giliai nugulę į istorijos archyvus, kad Lietuvoje beveik ir neatsimens. Nebent 2014 m. artėjančios 500-osios pergalės metinės atmintį pažadins.

Tai štai tarp tų Kazimiero Grybauskio žmonos protėvių būta patrankų liejiku ir kitų karinių dalykų žinovų, kaip specialistai jie ir buvo pakviesti į Rusiją, bet tarp jų palikuonių buvo ir tokių, kuriuos traukė muzika ir menai. Eugenija Miunter iš protėvių paveldėjo kai kuriuos būtent meninius potraukius, puikiai skambino fortepijonu, liejo akvareles.

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas

IŠTAKOS

taip pat ir iš senųjų kalbų. Direktorius leido. Išlaikęs keturių kalbų egzaminus, jaunulis ryžosi stoti ne bet kur, o į Maskvos universitetą. Maskvoje gyveno ir studijavo didelę lietuvių studentų vaidmenį jaunuliui apsisprendžiant.

Istojo į universitetą, įsidarbino prie Kremliaus veikioje „Fareino“ vaistinėje (Kremliaus skersgatvyje), kuri ir dabar ten veikia baltomis plytelėmis išklotame dviaukščiame pastate. XX a. pradžioje tai buvo didžiausia Europos vaistinė. Vaistinėje dirbo ir daugiau lietuvių, su kuriais naujam atvykėliui buvo pakeliui. Tarp jų buvo Antanas Žukauskas, būsimas rašytojas Vieniulis. Su juo K. Grybauskas ir su-

Kaltenėnų kapinėse kun. Jono Burbos paminklas

sidraugavo. Draugystės mezgėsi ne tik vaistinėje. Tarp K. Grybauskio draugų buvo matematikas Zigmas Zemaits, būsimasis profesorius Petras Raudonikis, teatrolas Antanas Sūtkus, kuris 1919 m. su bendraminčiais Kaune įkūrė satyros teatrą „Vilkolakis“, taps Valstybės teatro direktoriumi ir režisieriumi. Ištas ir kiti graži nepilnas vardų žvaigždžynas, kiekvienas iš jų pats savaime šiandien yra atskiras Lietuvos mokslo ar kultūros istorijos puslapis.

Studijuodamas universitete K. Grybauskas sutiko ir savo pasiiją, kuri studijų biologija tame pačiame Maskvos universiteto fakultete. Ją vedė ir susilaukė keturių palikuonių, sūnų Algirdo, Gedimino, Kęstučio ir dukters Vitos. Vyriausiasis sūnus Algirdas gimė 1918 m. Maskvoje, mirė ir palaidotas 1986 m. JAV. Skaitytojui tikriausiai bus įdomu sužinoti, kad trijų lietuvių kunigaikščių vardais pavadintų sūnų motina buvo Pavolgio vokieitė Eugenija Miunter (Münter), kurios tėvas buvo žinomas gydytojas ir veterinaras Aleksandras Miunteris. Šios giminės protėviai iš Vokietijos į Rusiją buvo pakviesti po Oršos mūšio, kuris 1514 m. vyko tarp Lietuvos didžiosios kunigaikštystės ir Maskvos didžiosios kunigaikštystės kariuomenių, tapo didžiausia Lietuvos karine pergale prieš Rusiją, bet sudžiūvę pergales laurai tapę giliai nugulę į istorijos archyvus, kad Lietuvoje beveik ir neatsimens. Nebent 2014 m. artėjančios 500-osios pergalės metinės atmintį pažadins.

Tai štai tarp tų Kazimiero Grybauskio žmonos protėvių būta patrankų liejiku ir kitų karinių dalykų žinovų, kaip specialistai jie ir buvo pakviesti į Rusiją, bet tarp jų palikuonių buvo ir tokių, kuriuos traukė muzika ir menai. Eugenija Miunter iš protėvių paveldėjo kai kuriuos būtent meninius potraukius, puikiai skambino fortepijonu, liejo akvareles.

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas

IŠTIKIMYBĖ MOKSLUI

Nikolajus KAZANSKIS ir Vanda KAZANSKIENĖ – tai ir Lietuvai svarbūs vardai

Prof. Nikolajus Kazanskis LR Seime skaito pranešimą „Kaip įveikti lingvistinės rekonstrukcijos apribojimus (V. Toporovo patirtis)“

■ Atkelta iš 1 p.

lietuvių kalbos. Jos su kolegėmis įkurtas laikraštis „Sankt Peterburgo lietuvis“ leidžiamas nuo 2007 metų.

Keli svarbūs faktai iš Nikolajaus Kazanskio gyvenimo ir mokslinės biografijos. Jis yra žymus klasikinės filologijos atstovo Boriso Kazanskio (1889–1962) vaikaitis, Leningrado valstybiniame universitete klasikinės kalbas studijavo pas profesorių A. Dovaturą ir A. Zaicevą, jo indoeuropeistikos studijoms vadovavo L. Gerckenbergas.

Nikolajus Kazanskis 1997 m. tapo Rusijos mokslų akademijos nariu korespondentu, 2006 m. – akademiku. Nuo 2001 m. vadovauja Rusijos MA Lingvistinių tyrimų institutui. Tais pačiais metais tapo Rusijos MA Sankt Peterburgo mokslo centro prezidentu, paskirtas Rusų kalbos tarybos prie Rusijos Federacijos Prezidento nariu. Nuo 2002 m. – Rusijos MA istorijos-filologijos skyriaus biuro narys. Sankt Peterburgo universitete profesorius, filologijos mokslų daktaras. Žurnalų „Kalbotyros klausimai“ (Вопросы языкознания), „Senovės istorijos žinyras“ (Вестник древней истории), Rusijos Mokslų Akademijos žinyro serijos „Kalba ir kalbinė veikla“ (Язык и речевая деятельность) redakcinių kolegijų narys. Leidinio „Rusijos MA Lingvistinių tyrimų instituto darbai – Acta Linguistica Petropolitana“ atsakingasis redaktorius. Organizuoja kasmetines konferencijas, skirtas prof. I. M. Tronskio atminimui, yra šių konferencijų darbų publikacijų redaktorius.

N. Kazanskio svarbiausia mokslinių interesų sritis – ankstyvoji graikų kalbos istorija, Mikėnų graikų kalbos gretinimas su Homero kalba, senovės graikų dialektologija, proindoeuropiečių kalbos rekonstrukcija (veiksmazodžių ir onomastikos sistema). Parašė daugiau kaip pusantro šimto mokslo darbų.

Tai gi kalbina Rusijos Mokslų Akademijos akademiką Nikolajų KAZANSKĮ ir mūsų kraštiečių doc. dr. Vandą KAZANSKIENĖ, filologę, ištikimą lietuviybės puoselėtoja ir skleidėja.

Apie kalbų tarpusavio įtakas

Mokslo Lietuva. Gerbiamasis Profesoriau Nikolajau Kazanski, kuoz užsiima

Jūsų vadovaujamas Lingvistinių tyrimų institutas – archajiškų klasikinių, o gal modernių kalbų tyrinėjimais? Nenustebčiau, jeigu atsakytumėte, kad dirbate ir supermodernių lingvistikos sričių tyrinėjimų darbu.

Nikolajus Kazanskis. Užsiimame ir supermoderniais darbais, ir archajiškų kalbų tyrinėjimais. Institute turime pagalbų Rusų kalbos leksikografijos skyrių, kuris rengia akademinį „Rusų kalbos žodyną“ (jau išėjo 43 tomai, iki raidės „s“), didelį „XVIII amžiaus rusų kalbos žodyną“ ir „Rusų tarmių žodyną“. Taip pat mūsų instituto mokslininkai tyrinėja Rusijos federacijos gyventojų kalbas, ypač šiaurės tautų kalbas. Be to šiuo metu 300-osioms M. Lombos nosovo gimimo metinėms pažymėti rengiame medžiagą šio mokslininko kūrinių trikalbiam (lotynų, vokiečių, rusų) žodynui. Jau esame išleidę penkis paruošiamosios šio žodyno medžiagos tomus, vienas jų skirtas mineralogijai.

ML. Suprantu, kad dirbate ir kitus reikšmingus darbus, apie kuriuos dar būtina paklausti. Kaip skirstomos rusų kalbos tarmės? Mes girdime, kad kai kurių rusų kalba pasižymi „akavimu“ ar „okavimu“ – tai jau atskiri tarmių požymiai?

N. Kazanskis. Rusų kalboje daug dialektų (tarmių), pagrindiniai – tai šiaurės ir pietų rusų kalbos dialektai, kurie skiriasi labai ryškiai. Šiaurės dialektui būdingas „okavimas“, pietų – „akavimas“. Tarp šiaurės ir pietų dialektų išsidėstę vidurio Rusijos šnektos, kurios skirsimos į vakarų („okavimo“) ir rytų („akavimo“) šnektas. Jose persipina šiaurės ir pietų tarmių būdingos ypatybės.

Rusų kalbos dialektas sutinkamas ir Karelijos Respublikos rusų kalboje. Tai persikėlėlių iš Novgorodo XII a. dialektas. Baltosios jūros pakrantėje pučia pietvakarių

vėjas „šelonikas“ (шелоник), kurio pavadinimą atsinėsi atsikėlėliai iš Novgorodo. Tai vėjas, pučiantis iš Šelonės upės užliejamo ežero Novgorodo žemėje Ilmenio ežero link. XII–XIII a. iš Novgorodo plito didelė ekspansija į šiaurę, tad ir jų atsinėsus Novgorodo tarmės reliktus aptinkame ties Baltaja

jūra, Pomoruose, Pauralėje, Vakaru Sibire ir net prie Baikalo.

ML. Gal ten būtų galima aptikti ir baltizmų, juk žinome, kad kunigaikščiai Daumantas, Narimantas, veikiausiai ir kiti skverbėsi į karelių žemes? Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino antrasis sūnus Narimantas (priėmęs stačiatikiybę tapo Glebu, 1348 m. žuvo Strėvos mūšyje su kryžiuočiais), Narimantaičių dinastijos pradininkas, buvo išrinktas Novgorodo ir Pskovo kunigaikščiu, šaltiniuose pavadinamas ir karelių kunigaikščiu.

N. Kazanskis. Žinoma, kad buvo kontaktų ir su baltais, tai atsispindi beržo tošyje XII–XV a. raštuose tekstuose, tokių laiškų dabar žinoma daugiau kaip tūkstantis. Minima „Litva“. Prie Baltosios jūros gyveno finų (suomių) gentys, daug kontaktų būta su vepsais, samiais, suomiais, kareliais. Šioje vietoje sueina visi kontaktai ir juos svarbu minėti, jeigu mums rūpi įvairių tautų istorija.

ML. Tekdavo skaityti, kad Rusios šiaurėje, kurios nepasiekė totoriai mongolai, išliko gnyntausios rusų kalbos formos, saviti ir mažiausiai pakitę papročiai, apskritai senosios kultūros formos. Bet štai net rusų pomorai, nuo XII a. apsigyvenę pietvakarinėje ir pietrytinėje Baltosios jūros pakrantėje, turėjo daug kontaktų su vietos finų gentimis. Jeigu taip, tai tautų ir jų kalbų maišymasis vyko net ir šiaurėje, sunku būtų kalbėti ir apie ten išlikusias rusų kalbos gnyntumą.

N. Kazanskis. Neįmanoma įsivaizduoti tautos ir jos kalbos, kuri būtų visai gryna, be jokių išorinių įtakų. Kiekvienas tekstas, kurį bėpaučiuome, turi daugybę įtakų – senovės indoeuro-

piečių, baltų ir slavų, prancūzų, anglų, lenkų ir vokiečių.

Vanda Kazanskienė. Kalba yra istorijos ir kultūros veidrodys. Jeigu tam tikru savo gyvenimo metu tauta ar valstybė turėjo reikšmingų kontaktų su kitomis tautomis, tai jų įtakos pėdsakus būtina rasime savojoje kalboje. Tos

įtakos ypač ryškios sakinio (ne žodžio) intonacijoje. Man rodosi, dabar jaučiame anglų kalbos intonacijos įtaką tiek lietuvių, tiek rusų kalbose.

N. Kazanskis. Panašias įtakas galima atsekti atėjusius ir iš indoeuropiečių, mus pasiekusius per lotynų, o iš jos per lenkų, prancūzų, vokiečių kalbas.

N. Kazanskis. Mano mama vizitavo Aną Achmatovą, kai ji po karo gyveno Fontankos upės krantinėje 2.

ML. Jei pribilorme apie A. Achmatovą ir Jūsų prisimintąjį poetės sugebėjimą prisitaikyti prie kiekvienos atskiros žmonių

grupės socialekto, tiems žmonėms įprastos kalbos, tai kaip tą fenomenalų poetės sugebėjimą galėtume paaiškinti?

N. Kazanskis. A. Achmatova buvo igijusi labai gerą išsilavinimą Carskoje Selo gimnazijoje, studijavo Kijevo aukštuosiuose moterų kursuose ir Rajevo aukštuosiuose istorijos-literatūros kursuose Peterburge. Domėjosi ir rusų prastuomenės kalba. Atsimenate:

„А вокрыг старуі гарод Пумер, Чмо народу бока повемер, Как народ тогдэ зоворил.“

Visiškai akivaizdu, kad „Piteris“ nebuvo aristokratės Achmatovos aplinkos žodis, bet ji tą žodį pavartojo.

ML. Kiek prastakalbė gali būti idomi kalbininkui, kiek svarbi? Klausiu dėl to, kad ypač vyresnės kartos žmonės piktina jaunimo žargoną, iš televizijos ekranų ypač per humoristines laidas sklindanti prastakalbė. Atrodo, kad mūsų humoristai prastakalbę įprato naudoti kaip humoro formą. Idomu, kad kai kurie kalbininkai toleruoja prastakalbę ir žargoną, girdi, tai kalbos gyvybingumo, ryšio su jaunąja karta rodiklis. Koks Jūsų požiūris?

N. Kazanskis. Labai gerai, jeigu žmogus moka kalbėti literatūrine kalba, bet išaugęs ir savo tarmę, o reikalui esant, sugeba išsireikšti žargonu ar tegu net prastuliškai. Tai trys galimybės reikšti savo mintis ne tik įvairiai auditorijai, publiškai, bet ir sau pačiam. Juk turime išmokti tiksliai reikšti norimą mintį.

V. Kazanskienė. Man atrodo, kad tai išsilavinimo ir skonio reikalas. Argi bloga mokėti kalbėti visais stiliais, tarp jų – būtinie kasdienine kalba, kartais gal ir keiksmazodžius pavartoti. Kitas dalykas, kada tuos skirtingus stilius naudoti ir apskritai ar naudoti. Būtų juokinga, jeigu atėjęs pas kaimo žmogų, gerą kaimyną pradėtum kalbėti labai taisykliškai arba kaip iš tribūnos.

Kalbant apie A. Achmatovą, turėtume nepamiršti, kad ji – geniali kūrėja, o kūrėjui, ypač rašytojui, būtina mokėti „įlįsti į svetimą kalbą“, mokėti kalbėti herojaus kalba. Jeigu rašdamas apie kokį nors niekšą rašytojas neįlįs į jo kalbą, neparodys, kad jis kitoks būti ir negali – tik niekšas, tai tokiu autoriumi niekas nepatiks.

ML. Sigitas Parulskis aprašinėdamas savo tarnybą sovietinėje kariuomenėje labai įkusiai naudoja kareivišką žargoną, blevyžas, riebiai nusikeikia – visa tai tikrovėška ir pamatuota, nes sukuria aplinkos, kur vyksta veiksmas, atmosfera. Panašiai „elgiasi“ šaunūs kareivis Sveikas nemirtingame Jaroslavo Hašeiko romane. Tačiau kaip elgtis šviesiojai visuomenės daliai, kiek būti paskančiai žargonui, kiek turi siekti tolerancijos ribos? Jei socialingvistikams gali

būti idomu ir atskiro individo, ir tarmės ar žargonų „perla“, tai kalbos kultūra demesingai tik sunormintos bendrinės kalbos funkcionavimui.

V. Kazanskienė. Saiko dalykas, kiek tų svetimybų galima įsileisti į savo kalbą ir kur, kokioje aplinkoje. Jeigu kam nors atrodo, kai pradžiam

prestizas kalbėti negražia, padarkyta kalba, tai vargas jam, šiek tiek vargas ir Lietuvai. Bet tauta atsirinks.

ILgesio spalva nudažytas sierumas

ML. Per lenkų radiją (ne tik vietinį, bet, jei neklystu, net per Varšuvos radiją) tekdavo išgirsti laidų, kur būdavo šnekama Vilnijos lenkų tarme. Neįprasti literatūriniai kalbai „krešę“ išsireikimai sukėlia šypsena, labai tinka „suskelti“ juoką. Juk ir mūsų, lietuvių ausį labai pamalonina tikrų aukštaųjų kalba „iš pa Utenas“ ar nuo Pasvalio, džiukų, Seinų krašto lietuvių, pagaliau žemaičių tarmėmis kalbantys žmonės.

V. Kazanskienė. Palaikyčiau tų kalbininkų nuomonę, kurie pasisako už tai, kad absoliučiai gryninti kalbos nereikėtų. Žinoma, labai svarbu saikas ir geras skonis. Mano mamytė buvo gimusi 1901 m. prie Valalininkų ir Kupiškio rajonų ribos – Stuburų kaime. Jos kalboje buvo daugybė skolinių: „undarokas“, „procia“, „čeverkos“ ir panašios. Bet tai buvo nepaprastai graži kalba, kai kuriuos jos pasakojimus esu beveik atmintinai įsiminusi. Tėvelis kilęs maždaug iš tų pačių kraštų ir buvo maždaug to paties amžiaus. Koks pasakotojas buvo! Iš savų ir svetimų žodžių sudarytas toks kalbos turis ir apimtis! Kur kalbos pradžia, kur pabaiga, kas turi būti per vidurį – visas pasakojimas dailiai surikuotas.

Dabar ruošiu spaudai Filipo Fortunatovo ir Veseoldo Mileerio 1871 m. Suvalkijoje, Lūdinuovau aplinkinių kaimuose surinktas lietuviškas dainas. Gražumas nepaprastas, pamėginkime, pavyzdžiui, į kurį nors kalbą išversti kad ir tokią dainos dainą: „Oi, tu, berneli, berazumėli“. Tegu tą vieną žodį „berazumėli“ išverskime į kitą kalbą, bet kad pačiame pasakyme būtų tas patis ir melė, ir išdykėliškumas – sunku pasiekti. O juk slavizmas, bet kaip gražiai sulietuvintas.

ML. Arba džiukų dainose, kai sakoma „sieras paukštel! Pasakyk pilkas ir neliks poezijos.

V. Kazanskienė. Kai sakoma „sieras paukštelis“, tai turbūt jau nebegalvojama apie kasdienę kalbą. Galvojame apie dainą ar kokį nors pasakojimą. Tas „sierumas“ jau nudažytas tarsi ilgesio spalva.

ML. Bet ausį režia, kai pramoginių renginių vedėjas painiodamas skirtingų regionų išsireikškimus netenka autentiškumo, kurio gal ir neturi.

V. Kazanskienė. Tai jau ne kalbos, o kultūros reikalas. Vakar kaip tik buvau įsijungusi televizorių, galėjome šiek tiek pasiklausyti Lietuvos televizijos laidų ir ypač pramoginių renginių vedėjų kalbos. Man atrodo, bėda ne tai, kaip kalbama, bet tai, kad tie kalbėtojai kartais nežino, kur ir kaip reikia kalbėti. Norint gerai dirbti tą darbą, reikia mokėti daug skirtingų gimtosios kalbos stilių, skirti jos lygius, būtų juokinga pradėti juos painioti. Kad ir mūsų sūnus Petras: kartais jis kalba tokia jaunatviška kalba, kad mums net sunku jį suprasti, o jam norisi nors truputį tėvus nustebinti – o, kaip jis moka pasakyti. Kai jam tenka kalbėti oficialia kalba, viso to nebėlieka. Atėjęs draugui, Petras kartais pasako mūsų šeimoje įprastą vieną kitą žodį, bet draugui negirdėta. Kad ir „vestimo“ („вєстимо“ – pasenęs literatūroje sutinkamas ir tarmėse dar vartojamas žodis, reiškiantis „žinoma, žinomas dalykas“). Draugas suklūsta: ką reiškia tas žodis? Sūnaus bendraamžiui tai visai negirdėtas žodis.

N. Kazanskis. Kai viskas keičiama prastuliška kalba, tai jau režia ausį, siaubingai atrodo, kai pradžiam kalbėti vagių ir nusikaltėlių žargonui ar kalba. ML. Ypač būdinga dabartiniams Rusijoje kuriamiems televizijos serialams. Pradėti galvoti, kad visa Rusija kalba tik žargonu.

N. Kazanskis. Mūsų institute sudarinėjame ir naujų žodžių žodyną. Jame bus ir toks iš anglų kalbos atėjęs žodis kaip „daivingas“ (diving – narymas, nėrimas), kuris rusų kalboje veikiausiai bus įteisintas kaip žodis, reiškiantis povandeninį plaukiojimą, nėrimą gilyn. Tai profesinei kalbai skirtas žodis.

Kaip renkami naujažodžiai

ML. Teko skaityti, kad Jūsų vadovaujamo Lingvistinių tyrimų instituto skyrius, rengiantis „Naujų žodžių žodyną“, per mėnesį aptinka apie 300 naujų žodžių. Vadinasi, po dešimt kas dieną. Kaip tų naujažodžių iškoma?

N. Kazanskis. Tenka sistemingai skaityti laikraščius, sekti televizijos ir radijo laidas. Per dvi valandas kalbininkas gali išgirsti arba perskaityti iki 10 jam naujų žodžių. Internetu yra specialūs laikraščių ir žurnalų tinklalapis, per kurį galima patikrinti, kada vienas ar kitas naujadaras buvo panaudotas. Kompanijų grupė „Integrum“ visus rusų kalba spausdinamus tekstus deda į tą tinklalapį ir juos galima susirasti.

ML. Šiek tiek nemandagiai paklausi: o kam su tais naujažodžiais vargti? Didžioji dalis tikriausiai išnyks, taip ir nepriję. Tad gal reikėtų į žodynus dėti jau prigijusius, tautoje priimtus naujažodžius?

N. Kazanskis. Mes savo institute neturime jokios naujažodžių aprobavimo komisijos, mes juos tik fiksuojame, kur tas žodis pirmą kartą buvo pavartotas. Ir visai nesvarbu – klaidingai ar teisingai buvo užrašytas ar ištartas. Kasmet išėina tų naujažodžių metraščio

prestižas kalbėti negražia, padarkyta kalba, tai vargas jam, šiek tiek vargas ir Lietuvai. Bet tauta atsirinks.

ILgesio spalva nudažytas sierumas

ML. Per lenkų radiją (ne tik vietinį, bet, jei neklystu, net per Varšuvos radiją) tekdavo išgirsti laidų, kur būdavo šnekama Vilnijos lenkų tarme. Neįprasti literatūriniai kalbai „krešę“ išsireikimai sukėlia šypsena, labai tinka „suskelti“ juoką. Juk ir mūsų, lietuvių ausį labai pamalonina tikrų aukštaųjų kalba „iš pa Utenas“ ar nuo Pasvalio, džiukų, Seinų krašto lietuvių, pagaliau žemaičių tarmėmis kalbantys žmonės.

V. Kazanskienė. Palaikyčiau tų kalbininkų nuomonę, kurie pasisako už tai, kad absoliučiai gryninti kalbos nereikėtų. Žinoma, labai svarbu saikas ir geras skonis. Mano mamytė buvo gimusi 1901 m. prie Valalininkų ir Kupiškio rajonų ribos – Stuburų kaime. Jos kalboje buvo daugybė skolinių: „undarokas“, „procia“, „čeverkos“ ir panašios. Bet tai buvo nepaprastai graži kalba, kai kuriuos jos pasakojimus esu beveik atmintinai įsiminusi. Tėvelis kilęs maždaug iš tų pačių kraštų ir buvo maždaug to paties amžiaus. Koks pasakotojas buvo! Iš savų ir svetimų žodžių sudarytas toks kalbos turis ir apimtis! Kur kalbos pradžia, kur pabaiga, kas turi būti per vidurį – visas pasakojimas dailiai surikuotas.

Dabar ruošiu spaudai Filipo Fortunatovo ir Veseoldo Mileerio 1871 m. Suvalkijoje, Lūdinuovau aplinkinių kaimuose surinktas lietuviškas dainas. Gražumas nepaprastas, pamėginkime, pavyzdžiui, į kurį nors kalbą išversti kad ir tokią dainos dainą: „Oi, tu, berneli, berazumėli“. Tegu tą vieną žodį „berazumėli“ išverskime į kitą kalbą, bet kad pačiame pasakyme būtų tas patis ir melė, ir išdykėliškumas – sunku pasiekti. O juk slavizmas, bet kaip gražiai sulietuvintas.

ML. Arba džiukų dainose, kai sakoma „sieras paukštel! Pasakyk pilkas ir neliks poezijos.

V. Kazanskienė. Kai sakoma „sieras paukštelis“, tai turbūt jau nebegalvojama apie kasdienę kalbą. Galvojame apie dainą ar kokį nors pasakojimą. Tas „sierumas“ jau nudažytas tarsi ilgesio spalva.

ML. Bet ausį režia, kai pramoginių renginių vedėjas painiodamas skirtingų regionų išsireikškimus netenka autentiškumo, kurio gal ir neturi.

V. Kazanskienė. Tai jau ne kalbos, o kultūros reikalas. Vakar kaip tik buvau įsijungusi televizorių, galėjome šiek tiek pasiklausyti Lietuvos televizijos laidų ir ypač pramoginių renginių vedėjų kalbos. Man atrodo, bėda ne tai, kaip kalbama, bet tai, kad tie kalbėtojai kartais nežino, kur ir kaip reikia kalbėti. Norint gerai dirbti tą darbą, reikia mokėti daug skirtingų gimtosios kalbos stilių, skirti jos lygius, būtų juokinga pradėti juos painioti. Kad ir mūsų sūnus Petras: kartais jis kalba tokia jaunatviška kalba, kad mums net sunku jį suprasti, o jam norisi nors truputį tėvus nustebinti – o, kaip jis moka pasakyti. Kai jam tenka kalbėti oficialia kalba, viso to nebėlieka. Atėjęs draugui, Petras kartais pasako mūsų šeimoje įprastą vieną kitą žodį, bet draugui negirdėta. Kad ir „vestimo“ („вєстимо“ – pasenęs literatūroje sutinkamas ir tarmėse dar vartojamas žodis, reiškiantis „žinoma, žinomas dalykas“). Draugas suklūsta: ką reiškia tas žodis? Sūnaus bendraamžiui tai visai negirdėtas žodis.

N. Kazanskis. Kai viskas keičiama prastuliška kalba, tai jau režia ausį, siaubingai atrodo, kai pradžiam kalbėti vagių ir nusikaltėlių žargonui ar kalba. ML. Ypač būdinga dabartiniams Rusijoje kuriamiems televizijos serialams. Pradėti galvoti, kad visa Rusija kalba tik žargonu.

N. Kazanskis. Mūsų institute sudarinėjame ir naujų žodžių žodyną. Jame bus ir toks iš anglų kalbos atėjęs žodis kaip „daivingas“ (diving – narymas, nėrimas), kuris rusų kalboje veikiausiai bus įteisintas kaip žodis, reiškiantis povandeninį plaukiojimą, nėrimą gilyn. Tai profesinei kalbai skirtas žodis.

Kaip renkami naujažodžiai

ML. Teko skaityti, kad Jūsų vadovaujamo Lingvistinių tyrimų instituto skyrius, rengiantis „Naujų žodžių žodyną“, per mėnesį aptinka apie 300 naujų žodžių. Vadinasi, po dešimt kas dieną. Kaip tų naujažodžių iškoma?

N. Kazanskis. Tenka sistemingai skaityti laikraščius, sekti televizijos ir radijo laidas. Per dvi valandas kalbininkas gali išgirsti arba perskaityti iki 10 jam naujų žodžių. Internetu yra specialūs laikraščių ir žurnalų tinklalapis, per kurį galima patikrinti, kada vienas ar kitas naujadaras buvo panaudotas. Kompanijų grupė „Integrum“ visus rusų kalba spausdinamus tekstus deda į tą tinklalapį ir juos galima susirasti.

ML. Šiek tiek nemandagiai paklausi: o kam su tais naujažodžiais vargti? Didžioji dalis tikriausiai išnyks, taip ir nepriję. Tad gal reikėtų į žodynus dėti jau prigijusius, tautoje priimtus naujažodžius?

N. Kazanskis. Mes savo institute neturime jokios naujažodžių aprobavimo komisijos, mes juos tik fiksuojame, kur tas žodis pirmą kartą buvo pavartotas. Ir visai nesvarbu – klaidingai ar teisingai buvo užrašytas ar ištartas. Kasmet išėina tų naujažodžių metraščio

prestižas kalbėti negražia, padarkyta kalba, tai vargas jam, šiek tiek vargas ir Lietuvai. Bet tauta atsirinks.

ILgesio spalva nudažytas sierumas

ML. Per lenkų radiją (ne tik vietinį, bet, jei neklystu, net per Varšuvos radiją) tekdavo išgirsti laidų, kur būdavo šnekama Vilnijos lenkų tarme. Neįprasti literatūriniai kalbai „krešę“ išsireikimai sukėlia šypsena, labai tinka „suskelti“ juoką. Juk ir mūsų, lietuvių ausį labai pamalonina tikrų aukštaųjų kalba „iš pa Utenas“ ar nuo Pasvalio, džiukų, Seinų krašto lietuvių, pagaliau žemaičių tarmėmis kalbantys žmonės.

V. Kazanskienė. Palaikyčiau tų kalbininkų nuomonę, kurie pasisako už tai, kad absoliučiai gryninti kalbos nereikėtų. Žinoma, labai svarbu saikas ir geras skonis. Mano mamytė buvo gimusi 1901 m. prie Valalininkų ir Kupiškio rajonų ribos – Stuburų kaime. Jos kalboje buvo daugybė skolinių: „undarokas“, „procia“, „čeverkos“ ir panašios. Bet tai buvo nepaprastai graži kalba, kai kuriuos jos pasakojimus esu beveik atmintinai įsiminusi. Tėvelis kilęs maždaug iš tų pačių kraštų ir buvo maždaug to paties amžiaus. Koks pasakotojas buvo! Iš savų ir svetimų žodžių sudarytas toks kalbos turis ir apimtis! Kur kalbos pradžia, kur pabaiga, kas turi būti per vidurį – visas pasakojimas dailiai surikuotas.

Dabar ruošiu spaudai Filipo Fortunatovo ir Veseoldo Mileerio 1871 m. Suvalkijoje, Lūdinuovau aplinkinių kaimuose surinktas lietuviškas dainas. Gražumas nepaprastas, pamėginkime, pavyzdžiui, į kurį nors kalbą išversti kad ir tokią dainos dainą: „Oi, tu, berneli, berazumėli“. Tegu tą vieną žodį „berazumėli“ išverskime į kitą kalbą, bet kad pačiame pasakyme būtų tas patis ir melė, ir išdykėliškumas – sunku pasiekti. O juk slavizmas, bet kaip gražiai sulietuvintas.

ML. Arba džiukų dainose, kai sakoma „sieras paukštel! Pasakyk pilkas ir neliks poezijos.

V. Kazanskienė. Kai sakoma „sieras paukštelis“, tai turbūt jau nebegalvojama apie kasdienę kalbą. Galvojame apie dainą ar kokį nors pasakojimą. Tas „sierumas“ jau nudažytas tarsi ilgesio spalva.

ML. Bet ausį režia, kai pramoginių renginių vedėjas painiodamas skirtingų regionų išsireikškimus netenka autentiškumo, kurio gal ir neturi.

V. Kazanskienė. Tai jau ne kalbos, o kultūros reikalas. Vakar kaip tik buvau įsijungusi televizorių, galėjome šiek tiek pasiklausyti Lietuvos televizijos laidų ir ypač pramoginių renginių vedėjų kalbos. Man atrodo, bėda ne tai, kaip kalbama, bet tai, kad tie kalbėtojai kartais nežino, kur ir kaip reikia kalbėti. Norint gerai dirbti tą darbą, reikia mokėti daug skirtingų gimtosios kalbos stilių, skirti jos lygius, būtų juokinga pradėti juos painioti. Kad ir mūsų sūnus Petras: kartais jis kalba tokia jaunatviška kalba, kad mums net sunku jį suprasti, o jam norisi nors truputį tėvus nustebinti – o, kaip jis moka pasakyti. Kai jam tenka kalbėti oficialia kalba, viso to nebėlieka. Atėjęs draugui, Petras kartais pasako mūsų šeimoje įprastą vieną kitą žodį, bet draugui negirdėta. Kad ir „vestimo“ („вєстимо“ – pasenęs literatūroje sutinkamas ir tarmėse dar vartojamas žodis, reiškiantis „žinoma, žinomas dalykas“). Draugas suklūsta: ką reiškia tas žodis? Sūnaus bendraamžiui tai visai negirdėtas žodis.

N. Kazanskis. Kai viskas keičiama prastuliška kalba, tai jau režia ausį, siaubingai atrodo, kai pradžiam kalbėti vagių ir nusikaltėlių žargonui ar kalba. ML. Ypač būdinga dabartiniams Rusijoje kuriamiems televizijos serialams. Pradėti galvoti, kad visa Rusija kalba tik žargonu.

N. Kazanskis. Mūsų institute sudarinėjame ir naujų žodžių žodyną. Jame bus ir toks iš anglų kalbos atėjęs žodis kaip „daivingas“ (diving – narymas, nėrimas), kuris rusų kalboje veikiausiai bus įteisintas kaip žodis, reiškiantis povandeninį plaukiojimą, nėrimą gilyn. Tai profesinei kalbai skirtas žodis.

Kaip renkami naujažodžiai

ML. Teko skaityti, kad Jūsų vadovaujamo Lingvistinių tyrimų instituto skyrius, rengiantis „Naujų žodžių žodyną“, per mėnesį aptinka apie 300 naujų žodžių. Vadinasi, po dešimt kas dieną. Kaip tų naujažodžių iškoma?

N. Kazanskis. Tenka sistemingai skaityti laikraščius, sekti televizijos ir radijo laidas. Per dvi valandas kalbininkas gali išgirsti arba perskaityti iki 10 jam naujų žodžių. Internetu yra specialūs laikraščių ir žurnalų tinklalapis, per kurį galima patikrinti, kada vienas ar kitas naujadaras buvo panaudotas. Kompiuterinės technologijos vystosi aundringai, o dorovinė terminija jei ir vystosi, tai bažnytinėje aplinkoje arba abstrakčioje filosofinėje aplinkoje, bet

kasdieniame gyvenime, buitiniame lygmenyje tie nauji žodžiai nenaudojami. O gyvenime mes nuolat susiduriame su įvykiais, situacijomis, kurios reikalauja naujo ir teisingo įvertinimo. Dažniausiai paprasčiau perimti iš kitos kalbos naują žodį ar terminą, užuot gilintis į faktą ar reiškinį, bandant suvokti jo esmę.

ML. Turbūt visoje Europoje vyksta keisti dalykai: yra elitinė nuo visuomenės atsieta kultūra, kuri neprieinama platesniems gyventojų sluoksniams. Tarsi būtų gyvenama nesuskaitantose planetose.

Tyrinėjamas ir mažų tautelių kalbos

ML. Kiek aukštoji filologinė kultūra tuos procesus, ne visada džiuginančius, gali veikti ir kreipti pageidaujama linkme? O gal visi tesame tik aukos, laukiančios Vadinasi, po dešimt kas dieną. Kaip tų naujažodžių iškoma?

N. Kazanskis. Karbėjau tik apie rusų kalbas kai kuriuos tyrinėjimus, bet Rusijoje turime 120 skirtingų kalbų. Mūsų institute tyrinėjama apie 60 kalbų, kuriomis tradiciškai kalba Rusijos Federacijos gyvenančios tautos. Čiukčių, itelmenų, nganasanų, Altajaus tautų, Kaukazo tautų kalbos – visa tai yra mūsų instituto tyrinėjimų objektas. Visa ši kalbų įvairovė yra didžiulis nacionalinis Rusijos turtas.

ML. Neužsiminėte apie egzotišką ainų tautelę, kurios tyrinėjimas XIX a. nemažai nusipelnė tremtinys iš Lietuvos į Sachaliną Bronislovas Pilsudskis (1866–1918), tremtyje pagarsėjęs kaip etnografas.

RUDENS TILTAS Į KURŠIŲ NERIJĄ

Maestro Romualdai Kuncai atminti skirtas tapybos pleneras „Nidos ekspresija 2011“

Romualdas Kunca prie savo parodos su Sauliumi Kruopiu ir Rintu Tarabilda (2010 m.)

Danielius Rūsys su savo paveikslu ir kolegėmis menininkėmis Saule Urbanavičiūte iš Vilniaus (kairėje) ir Katia Čerevko iš Kaliningrado

Pabaiga, pradžia Nr. 19

Plenero programą praturtino ir laivų „maketų“ plukdytmo akcija, kurią Nidos vaikų džiaugsmui surengė Užupio kolonijos menininkai. Pleneruose tradiciškai išrenkamas ir apdovanojamas *grand prix* ryškiausias naujas autorius. Šiomet kūrinį meniškumu ir išraiškingu išsiskyrė jau minėtas A. Jančiauskaitės tapyba, ryškiai atskleidusi talentą. Asta Jančiauskaitė savo stilių įvardina kaip simbolistinę ekspresionizmą. Semdamasi vaizdinių iš tikrovės, keturiuose drobėse ji savitai interpretuoja, išreiškdamas savo vidinę sąjauką, savo jausmų veržlumą ir polėkį. Taip gimsta raudoni nušvėti Nidos burliavimai rausvai degančioje jūroje saulės geltoniu žaižaruojančio dangaus fone arba virš marių paviršiaus besisukančios milžiniško dydžio žvaigždės, ar pietietišku karščių dvelkiančių smėlio kopų mirażai. Tapytoja ieško Neringos gamtoje pastovumo ir lokalumo ženklių. Ji prisipažįsta, kad „Nidos plenero norisi senovės arba smėlio, kuris irgi asocijuojasi su laiko tėkme. Man svarbu, kad lietuviškumas neišnyktų, kad liktų kažkas seno seno, lyg smiltelė... Kad nebūtų vien viskas iš viso pasaulio“. Šiuos žodžius užrašė plenero menotyrininkas Vytautas Tumėnas. Jis kruopščiai fiksavo, fotografavo ir net dokumentavo viską savo vaizdo kamera Nidoje ir Juodkrantėje. Namų jis išvažiavo paskutinis, įkvėptas gamtos ir ypač kiekvieno menininko patikėtomis ir išsakytomis mintimis. Su malonumu ir pasirinktinai čia pateikiame dalį šių metų tapybos plenero dalyvių minčių.

Tapytojas A. Savickas aiškina, kad jam kūryboje įdomiausia derinant spalvų tarpusavio santykius suderinti vadinamąsias nederančias spalvas. O atvykus į Nidą, jam norisi „įsilieti natūros spalvų. Aš čia atsigaivinu tam, kad paskui galėčiau grįžęs dirbti savo dirbtuvėse. Reikia, kad „neužsiblokutuotų“, kad „kvėpuotų“ mano spalvų „klausa“. Todėl visokį koloritą mėgstu. Nenorėčiau, kad būtų arba tik vienos, ar tik kitos. Siekiu įvairovės. Meluočiau, jeigu sakyčiau, kad man patinka blogus dalykus tapyti. Kūryba man atsvara – turiu atsipalaiduoti. Taip, džiugio mano darbuose daug ir nemanau, kad jie turėtų būti liūdni. Iš A. Andrijauskos esu girdėjęs egzistuo-

jančių nuomonę, kad genialūs kūrinių gimsta tik liūdesy ir vienvėlyje. Iš dalies aš sutinku – kai būni vienas su savimi. Bet liūdesys turi būti šviesus, ne dėl kažko, bet gal daugiau ramuma, vidinė ramuma. Čia Nidoje gali nueiti prie jūros, pabūti su savimi ir labai gerai jaustis. To negali mieste padaryti. Kita vertus, išvažiavęs į kūrinių dirbtuves kažkur iš miesto – gauni sprigtą į kakta, nes aplinka visiškai kitokia. Čia irgi būni vienas, tačiau esi smalsesnis – matai, kaip ketiesi. Gauni sprigtą į kakta ir pradedi kitaipt daryti. Grįžti namo ir pajunti, kad vėl grįžti į savo būseną pradėj. Išvažiavimais į kūrinių dirbtuves kažkas pagyvini savo kūrybinę vienvėlyje... Atvažiuoju į Nidą vieną kartą metuose. Būtent čia aš išieinu su drobė ir molbertu į gamtą. Man labai smagu apčiuopti medį, pušį, namą, vandenį. Noriu, kad mano paveiksluose pasijaustų tos vietos kvapas...“ Dvi drobės autorius nutapė būdamas ant Uošvės kalvos, esančios greta garsaus T. Mano namelio. Jose meistriskai itin komplikuotomis sodrių spalvų plotų ritmo konfigūracijomis sukuriama jos erdvės ir kraštovaizdžio formų įspūdis, perteikiama subjektyvi tikrovės jausena.

Tapytojas S. Kruopis pripažįsta, kad „Kuršių Nerija padeda pabėgti nuo civilizacijos, atsinaujinti, čia gali visada išlikti jaunas. Neringa visada yra paslaptis. Atvykėliui visada gali kažkas netikėto atsiverti. Daug magijos, mistikos. Kuncos dėka atsivėrė mauduolių motyvas, nes anksčiau nežinojau, kad čia yra nudistų pliažas. O šiomet atsivėrė dangus, vėjas... Pernai tik apie Juodkrantės bažnyčią sukinėjaisi, šiomet – vilos, žvejų nameliai sudomino. Nereikia ilgai ieškoti motyvo. Svarbu, kaip padarysi. Lietus ilgai lijo – paėmiau motyvą, kurį mačiau pro savo langą ir nutariau patraukė labai gražus pušelių, medžių ritmas, jų santykis su tamsiu dangumi. Pavadinau – „Niūri diena“. Apacioje – šiuolaikinis namas – vaikų darželis. Šiaip šiuolaikinio namo niekada netapyčiau, tačiau, kadangi jo stogas buvo raudonas – jis gerą spalvų ritmą teikė greta žalios lapijos ir oranžinių medžių kamienų. Čia gali kiekvieną kampelį su įkvėpimu tapyti. Ekspresionizmas leidžia deformuoti, nereikia kopijuoti natūros. Gali visiškai kitaip sustatyti motyvus ir savaip sudaryti linijų, formų, spalvų ritmą. Ritmas man labai svarbu, kaip ir įtampa pa-

veiksmo. Man darbas negali būti sulaužytas, suakademitas, „nusalontintas“. Kiekviename paveiksle siekiu atradimo, netikėtumo. Pats tapyimo procesas turi džiaugsmą teikti. Nors, kita vertus, atsistojęs tapai, kankiniesi... Bet, jeigu drobė pasiseka – apimantis džiaugsmas viską atlygina. Plenero darbai – tai mano gyvenimo „gėlytės“ – niekada jų neparduodu. Tai žiedeliai, kurie tik čia atsiskleidžia, nes aš niekur daugiau taip nesidžiaugiu, kaip tapydamas Nidoje kartą metuose“. Dailininkas pastebi, kad plenerinė tapyba Neringoje tam tikra prasme yra istorinė, nes galima sakyti, jog menininkai dažniausiai tarsi dokumentuoja kraštovaizdžio istoriją

nudažyti ryškiai mėlynu ultramarinu. Niekur kitur Lietuvoj taip negalėtum namo nudažyti – atrodytų per daug ekstremalu. O čia tinka su jūros tolių vandenys ir jūroje. O kai jūra banguoja – išsidriekia sąmonės srautai, kurie eina horizontaliomis linijomis labai plonu sluoksniu. Visokių tokių motyvų ieškau, kurie atitinka mano dvasios vyksmus. Ir to nieks nesupras, nepatikės, kad taip gali būti... Siela turi savo gyvenimą, savo ritmą, savo tikslus, savo veržlumą. Kuo veržlesnė siela, tuo didesnė ekspresija. Jeigu mintys veržlios, jos ir srūva per tave, bet jeigu tamsios, negatyvios (ne iš tavęs, bet iš aplinkos), tai labai vargina tave, tave užgula – ir tada reikia išsilaužinti. Aš stengiuosi tapyti dvasinio pobūdžio

Vokietė Helga Hopfe, dirbanti navišios tapybos stiliumi, susižavėjo nuo

Asta Jančiauskaitė, „Nuskendę žvaigždės“

– architektūrą, laivybos ir žvejybos techniką, kopas, miškus.

Užupio menininkų grupės vadovas Gedrius Bagdonas puoselėja simbolistinio ekspresionizmo kryptį. Savo plastinėje kalboje sąmoningai įtraukia ir naujojo meno stilišką. Jo dėmesį patraukė Neringos pušų žalu-nereikia kopijuoti natūros. Gali visiškai kitaip sustatyti motyvus ir savaip sudaryti linijų, formų, spalvų ritmą. Ritmas man labai svarbu, kaip ir įtampa pa-

vienos iš Nidos kalvų atsivėrė naujiems motyvams. Niekur kitur Lietuvoj taip negalėtum namo nudažyti – atrodytų per daug ekstremalu. O čia tinka su jūros tolių vandenys ir jūroje. O kai jūra banguoja – išsidriekia sąmonės srautai, kurie eina horizontaliomis linijomis labai plonu sluoksniu. Visokių tokių motyvų ieškau, kurie atitinka mano dvasios vyksmus. Ir to nieks nesupras, nepatikės, kad taip gali būti... Siela turi savo gyvenimą, savo ritmą, savo tikslus, savo veržlumą. Kuo veržlesnė siela, tuo didesnė ekspresija. Jeigu mintys veržlios, jos ir srūva per tave, bet jeigu tamsios, negatyvios (ne iš tavęs, bet iš aplinkos), tai labai vargina tave, tave užgula – ir tada reikia išsilaužinti. Aš stengiuosi tapyti dvasinio pobūdžio

■ Nukelta | 12 p.

valandas nutapo akvarelę, o grįžusi į dirbtuvę, matytą vaizdą interpretuoja ekspresionistinėje tapyboje.

Dailininkė Dalia Mažeikaitė ypatingai vertina plenerų reikšmę tapytojų augimui. Jos nuomone, „Mus sutvėrė Baltijos jūra ir Palangos smėliai, kuriais gyvenom kūrybinėse grupėse Palangoje, kai susirinkdavom rudenį arba pavasarį. Pradžioje ekspresyviai tapiau tik miniatiūras. Kai pradėjau medituoti – atsivėrė naujas pasaulio supratimas. Pamačiau tą nuostabų grožį, kuris teikia gyvenimo jėgą ir išvermę. Ir gali būti vienas ir tau visiškai niekas nesvaru. Užsiimi menu, dirbi su spalvomis... O spalvos atvedė į dar nuostabesnę dalyką – man viskas yra spalvos, kadangi aš jas regiu, matau viduje ir jos išveda į kitą, nematomą jutimą. Ir kūryboje siekiu eiti į tai, ką mano rodo mediacija. Aš ieškau gamtoje atitikmenų savo sąmonės vyksmams. Matau, kaip mintys kyla ir šokoja įvairiausiomis spalvomis su švelniausiais atspalviais, kurių atitikmenų apšviečia regiu marių vandenys ir jūroje. O kai jūra banguoja – išsidriekia sąmonės srautai, kurie eina horizontaliomis linijomis labai plonu sluoksniu. Visokių tokių motyvų ieškau, kurie atitinka mano dvasios vyksmus. Ir to nieks nesupras, nepatikės, kad taip gali būti... Siela turi savo gyvenimą, savo ritmą, savo tikslus, savo veržlumą. Kuo veržlesnė siela, tuo didesnė ekspresija. Jeigu mintys veržlios, jos ir srūva per tave, bet jeigu tamsios, negatyvios (ne iš tavęs, bet iš aplinkos), tai labai vargina tave, tave užgula – ir tada reikia išsilaužinti. Aš stengiuosi tapyti dvasinio pobūdžio

rimų“ tekstų rašymo, rengimo ir publikavimo akcija: 2009-aisiais kiekvieną pirmadienį „Vermės“ internetinėje svetainėje būdavo paskelbiamas vis naujas mokslinis straipsnis, palydimas režimė anglų kalba.

Elektroninio varianto „Lietuvos lokaliniai tyrimai“ penkmečio išvakarėse pradėtas rengti popierinis „Lietuvos lokaliniai tyrimai“ mokslinio leidinio. Pirmame tome bus skelbiami pirmieji, vanti Klaipėdos universiteto docentas Gintautas Zabiela, anksčiau kuravęs archeologijos problematikos sritį. Kiekvieną straipsnį vertina ne mažiau kaip du mokslininkai recenzentai. O viso

dienui, vyko Šiauliu „Aušros“ muziejaus skyriuje Chaimo Frenkelio vieloje. Konferenciją nuoširdžiai įžangos žodžiu pradėjo teminio pokalbio „Mokslis ir technikos raida Lietuvoje“ sumanytojas doc. dr. Algimantas Nakas. Po to susirinkusieji išklauė išsamų, diatinės penkioliktosios mokslo istorikų konferencijos įžanginę sesiją surengti jau jų mieste. Nei teminių dalykinų pokalbių sumanytojas ir pagrindinis organizatorius VGTU Mokslostyros centro mokslo darbuotojas doc. dr. Algimantas Nakas, nei šio renginio mokslinis sekretorius doc. dr. Julius Gedimino technikos universiteto ir Šiaulių miesto savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojas Vaclovas Vingras skvarbiai apžvelgė miesto energijos tikį, saldainių gamybos, inžinierių namų praeitį, skaiciais ir faktais nubrėžė šiandienos būklę ir perspektyvą. Gaila, kad pranešėjas nieko negalėjo pasakyti apie inžinierių namų ateitį.

Doc. dr. Algimantas Nakas konferencijos dalyviams priminė garbaus VGTU profesoriaus Vytauto Kriščiūno

„LIETUVOS LOKALINIAI TYRIMAI“: 191 tomas per penkerius metus

Prieš penkerius metus, lapkričio 21-ąją, buvo paskelbta pirmas serialinio leidinio „Lietuvos lokaliniai tyrimai“ publikacija – Ričardo Kazlauskio „Seredžiaus apylinkių drugiai“. Šios sukakties išvakarėse specializuotoje visatekstėje interneto svetainėje www.llt.lt jau paskelbta 191-as tomas (elektroninio serialinio leidinio „Lietuvos lokaliniai tyrimai“ tomą sudaro vienas mokslinis straipsnis). Per penketį virtualioje erdvėje operatyviai buvo paviešinti 126 žymių autorių moksliniai darbai, parašyti šimtai „Vermės“ leidyklos lokaliųjų monografijų serijai „Lietuvos valsčiai“.

„Lietuvos lokaliųjų tyrimų“ serijos sumanytojas – „Vermės“ leidyklos vadovas Petras Jonušas, jau du dešimtmečius leidžiantis unikalią lokaliųjų teritorijų leidinių seriją „Lietuvos valsčiai“.

„Leisti šį elektroninį serialinį leidinį išliko bendradarbiaujant su mokslininkais, rašančiais straipsnius „Lietuvos valsčių“ monografijoms, – sako P. Jonušas. – Nuo straipsnio parašymo iki jo paskelbimo monografijoje užtrunkama nuo trejų iki dešimties metų. Kad nebūtų tokio išstėjimo laike, kad jau po trijų mėnesių po teksto pateikimo leidyklos, aprobus jį Mokslo darbų tarybai, mokslo visuomenę galėtų susipažinti su tiriamuoju objektu, todėl po ilgų svarstymų priėmėme sprendimą leisti šį operatyvų elektroninį leidinį.“

„Lietuvos lokaliųjų tyrimų“ straipsniai apima septynis pagrindines tiriamąsias sritis, atitinkančias monografijų „Lietuvos valsčiai“ skyrius: gamta (paskelbta 37 straipsniai), archeologija (20), istorija (66), etnologija (38), kalba (22), tautosaka (5), sociologija (3). Iki publikacijos internete straipsnius recenzuoja ir vertina solidi, iš įvairių sričių mokslininkų sudaryta Mokslo darbų komisija – nepriklausoma, nepavaldi „Vermės“ leidyklosi. Pirmąją šios komisijos pirmąją buvo akademikė I. R. Merkienė, jos darbu tęsė prof. A. Ragauskas. Neseniai šios komisijos darbas pradėjo vadovauti Klaipėdos universiteto docentas Gintautas Zabiela, anksčiau kuravęs archeologijos problematikos sritį. Kiekvieną straipsnį vertina ne mažiau kaip du mokslininkai recenzentai. O viso

šio darbų baro šeiminingai yra Mokslo darbų komisijos atsakingoji sekretorė Gabija Juščūtė.

Šiomet kas mėnesį virtualioje erdvėje pasirodydavo po vieną mokslinį straipsnį. Tačiau minint Lietuvos tūkstantmetį, leidykla buvo paskelbusi labai dinamišką „Lietuvos lokaliųjų ty-

vir. redaktoriaus sudarytojo mirties turbinant tautos intelektualinę nuosavybę. Kaip liudija praktika, kasdien negrįžtamai kažkas išeina ir kažką negrįžtamai išsineša į nebylią amžinybę, tad bet koks delsimas įvairiais planais įamžinti lokalinės teritorijos materialųjį ir nematerialųjį atminties turtą yra

privatus pasaulinio tiriamojo objekto lyginimo. O iš kelių lokaliųjų tyrimų jau būtų galima padaryti ir platesnį, labiau apibendrintą tyrimą Lietuvos mastu. Šie tyrimai turi neįkainojamą vertbę – jie skatina lokalinį patriotizmą.

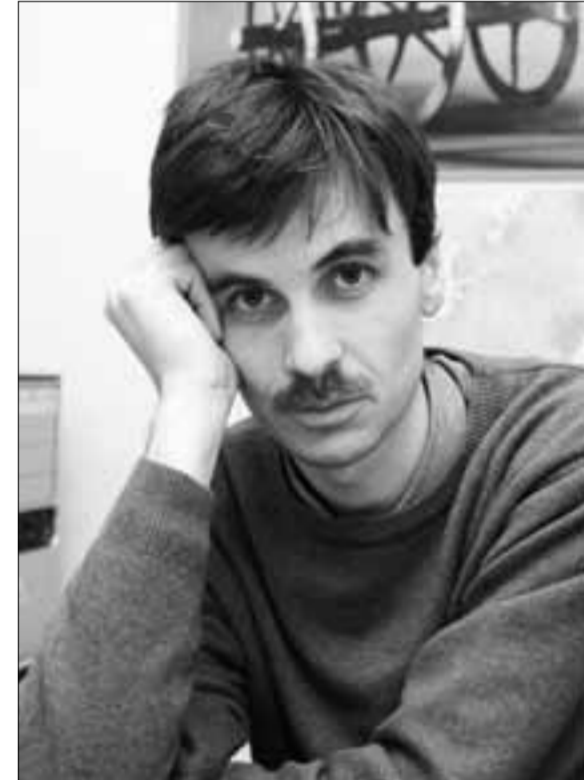
„Lietuvos lokaliniai tyrimai“ – privatus mokslo leidinys. Pasulyje yra daug privačių mokslo leidinių. Pas mus žodžiais irgi skatinama privati iniciatyva, tačiau kai bandoma ką nors reikšmingo privačiai daryti vardan bendro tautos intereso, atsakingesnio dėmesio ar dalinės paramos iš valstybės sunkiai sulaukiama.

Mokslinius straipsnius šiam leidiniui rašo įvairių sričių ir įvairios šalies institucijose dirbantys mokslininkai. Pasiteiravus G. Zabielos, kaip Mokslo darbų komisijos pripažintą mokslinį straipsnį vertina mokslininkų darbuovietė: čia viskas priklauso nuo kiekvieno aukštosios mokyklos, mokslo institucijos pozicijos ir vertinimo kriterijų. Be to, šioje srityje nemažai neapibrėžtumo, nes vos ne kasmet keičiamas bendrieji mokslinių straipsnių reikalavimai.

„Man šis leidinys yra labai gražus, be neigiamų emocijų šleifo, – tvirtina P. Jonušas. – Lietuva šiose lokaliuose tyrimuose atsivėrė nagrinėjant ją ir tarpdisciplininiais metodais. Man ši mokslinė veikla – morali, turinti gražią, prasmingą aurą.“ Lietuvos lokaliniai tyrimai“ yra nuosaikus papildomas mokslinis instrumentas, sudėtinė serijos „Lietuvos valsčiai“ dalis“.

Lietuvos lokaliųjų tyrimų mokslo darbų komisijos pirmininkas, archeologas, doc. dr. Gintautas Zabiela

Mokslo darbų rinkinio „Lietuvos lokaliniai tyrimai“ vienas autorių archeologas dr. Vyktintas Vaitkevičius – šių metų Valstybinės Jono Basanavičiaus premijos laureatas

tiesiog praužtingas (nusikalstamas?). Dabar šis neįkainojamas atminties vertės darbas dirbamas ir po pavieniu entuziastų dėka, vardan idėjos, nesanchios dividendus tautos intelektualinei nuosavybei.

Pasak Mokslo darbų komisijos pirmininko G. Zabielos, lokaliųjų tyrimų visuma kuriama iš mažųjų dalių į vientisą mozaiką. Mūsų šiame moksle labiau įprasti šakiniai tyrimai, todėl lokaliniai pernelgę neskatunami. Šia prasme leidykla „Vermės“ yra lokaliųjų tyrimų srities lyderis. Taip pat lokaliniai tyrimai yra kur kas lengviau ir greičiau atliekami, nes nereikia labai

Penkioliktąją pradėjo šiauliečiai

Kasmet tradicinei mokslo istorikų konferencijai pranešimus parengia vis daugiau šiauliečių. Gruodį įvyksiančiame paminėtos tematikos renginyje panoru dalyvauti net penkiolika. Toks šiauliečių aktyvumas subrandino mintį: tradicinės penkioliktosios mokslo istorikų konferencijos įžanginę sesiją surengti jau jų mieste. Nei teminių dalykinų pokalbių sumanytojas ir pagrindinis organizatorius VGTU Mokslostyros centro mokslo darbuotojas doc. dr. Algimantas Nakas, nei šio renginio mokslinis sekretorius doc. dr. Julius Gedimino technikos universiteto ir Šiaulių miesto savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojas Vaclovas Vingras skvarbiai apžvelgė miesto energijos tikį, saldainių gamybos, inžinierių namų praeitį, skaiciais ir faktais nubrėžė šiandienos būklę ir perspektyvą. Gaila, kad pranešėjas nieko negalėjo pasakyti apie inžinierių namų ateitį.

Doc. dr. Algimantas Nakas konferencijos dalyviams priminė garbaus VGTU profesoriaus Vytauto Kriščiūno

dienui, vyko Šiauliu „Aušros“ muziejaus skyriuje Chaimo Frenkelio vieloje. Konferenciją nuoširdžiai įžangos žodžiu pradėjo teminio pokalbio „Mokslis ir technikos raida Lietuvoje“ sumanytojas doc. dr. Algimantas Nakas. Po to susirinkusieji išklauė išsamų, diatinės penkioliktosios mokslo istorikų konferencijos įžanginę sesiją surengti jau jų mieste. Nei teminių dalykinų pokalbių sumanytojas ir pagrindinis organizatorius VGTU Mokslostyros centro mokslo darbuotojas doc. dr. Algimantas Nakas, nei šio renginio mokslinis sekretorius doc. dr. Julius Gedimino technikos universiteto ir Šiaulių miesto savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojas Vaclovas Vingras skvarbiai apžvelgė miesto energijos tikį, saldainių gamybos, inžinierių namų praeitį, skaiciais ir faktais nubrėžė šiandienos būklę ir perspektyvą. Gaila, kad pranešėjas nieko negalėjo pasakyti apie inžinierių namų ateitį.

Doc. dr. Algimantas Nakas konferencijos dalyviams priminė garbaus VGTU profesoriaus Vytauto Kriščiūno

veiklą Šiauliuose, pristatė svarbiausius inžinieriaus konstruktoriaus darbus. Šiaulių „Aušros“ muziejaus direktorius Raimondas Balza diagramomis, 1891 m. ir dar senesniomis nuotraukomis atgamino Chaimo Frenkelio rūpesčių pradėjusio veikti odos perdirbimo fabriko, žinomo ir slovė pelniuso pasulyje, nuėitą kelią.

Po pranešimo direktoriaus konferencijos dalyvius pakvietė pasivaikščioti po restauruotą Chaimo Frenkelio vilą ir čią įrengtą muziejaus istorinę etnografinę ekspoziciją.

Siaulų miesto Garbės pilietis prof. Saulius Sondeckis, kuris prisidedant konferencijai buvo pasveikintas su aštuoniadesimtuojų gimtadieniu, pasidalijo prisiminimais apie gimtinės muzikinį gyvenimą, jo raidą. Kartu pageidavo, kad šiauliečiai atgavintų ir išplėtotų visoje Lietuvoje garsėjusią

Arvydas Valionis

2011 m. „Mokslo Lietuvos“ projektą „Mokslui, visuomenei ir kultūrai“ remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas.

Julius Norkevičius

EUROPOS UNIVERSITETAI

Nikolajus KAZANSKIS ir Vanda KAZANSKIENĖ – tai ir Lietuvai svarbūs vardai

■ Atkelta iš 7 p.

buvo mokoma praktiškėsnų, su tiksliais moklais susijusių dalykų.

N. Kazanskis. Eilėraščių mokymas lavino atmintį, į kalbą įtraukdavo ne tik laikraštinius tekstus, bet ir pakylėtą leksiką, kurią gyvenime, atitinkamoje draugijoje buvo galima delikatai įpinti į savo kalbą. Dabar Rusijoje išaugo išti-sa karta, kuriai nebūvo rekomenduota bent vieną kitą A. Puškino eilėraščių išmolti mintinai. Tokį švietimo sistemos reikalavimą vertinu kategoriškai neigiamai. Tai kultūros groivomas, perimtas iš blogo šaltinio. Pažinčiau Amerikos taksistą, kuris visą Šekspyro kūrybą mokėjo mintinai, ir ne vien jo parašytus tekstus, bet ir tų tekstų ko-mentarus, juos vykusiai primindamas ir palygindamas.

ML. *Jūsų prisimintasis taksistas tu-rėjo fenomenalią mechaninę atmintį?*

N. Kazanskis. Ne, Šekspyro kū-ryba buvo jo susižavėjimo objektas. Tam, kad šis susižavėjimas išsivystytų, jam reikėjo baigti labai gerą mokykl-ą. Kadangi nenorėjo išsiskirti iš kitų žmonių, tai gyvenimui užsidirdbdavo būdamas taksistu.

ML. *Gal šuo kitur pakastas? Šekspyro žinovų ir mokovų Amerikai ne itin reikia, todėl fenomenalus žmogus ir turėjo sėsti už taksį vairo?*

N. Kazanskis. Ne, ne, Šekspyro žinovų Amerikoje yra ir labai nemažai. Su tuo taksistu susipažinau visai ne tada, kai jis mane kur nors vežė, bet

visai kitoje aplinkoje. Jis buvo vedęs universiteto profesore, bet savo gyve-nimo kelią pasirinko būtent tokį.

Apie žmogaus tvirtu- mo atsargą

ML. *Klausydamasis šios įspūdingos istorijos apie taksistą-šekspyrologą prisimi-nčiau Jūsų mieste prie Nevos gyvenantį pasauliųjų garsų matematiką Grigorijų Perelmaną, Toliau nuo matematikos rei-kaų esančioje visuomenėje jis labiausiai pagarsėjo kaip nepaprastai ambicingas keistuolis, atsisakęs jam skirtos Tūkstant-mečio premijos ir milijono dolerių už Anri Puankarė (Henri Poincare) teiginio įrodymą. Gal ir Amerikos taksistas – pa-našus keistuolis, Šekspyro dramomis ir tragedijomis kovojantis su beatodairiškos naudos siekimu silynais?*

N. Kazanskis. Mes visi siek tiek esame keistuoliai. Pagalvoju, kad jums pirmiausia dingtels palyginimas su Viljamo Somerseto Moemo (William Somerset Maugham) vieno kūrinio herojumi. Prisimenate: jaunas vyriš-kis, kuriam visi žadėjo puikią ateitį, Indijoje išdalino visą savo turta, kad galėtų nusipirkti bilietį į Ameriką. Ten nuvykęs, ėmėsi išsvajotos vairuotojo profesijos. Sėdęs už sunkvežimio vairo, vežiojo krovinius nuo vieno Ameri-kos krašto ligi kito – taip įgyvendino savo svajone. Kūrinyje V. S. Moemas polemizuoja su savo herojumi: jam, autoriui, pinigai reikalingi tam, kad galėtų jaustis laisvas, o herojui pinigai reikalingi tik tiek, kad užtektų bilietui

į Ameriką. Vairuoti sunkvežimį su kroviniu – jam visiškos laisvės įsikū-nijimas.

ML. *Ar ne panašų laisvės pojūtį jaučia Džeko Keruako (Jack Kerouac) romano „Kelyje“ (1957) herojai. Ir Vladi-miro Nabokovo romane „Lolita“ (1955) sutinkame tas pačias laisvės, o gal taria-mos laimės paieškas nuolatiniam kelyje, kai kiekvienas sutojimas ir išlipimas iš automobilio herojui kelia nerimą, grės-mę, o ramybę jis randa tik nuolatiniam judėjime.*

N. Kazanskis. Ši problema ky-la kiekvienai naujai kartai, ir kiekvienas renkamas savąjį kelią daugiau ar ma-žiau sąmoningai.

ML. *Galia realaus Amerikos taksisto-šekspyrologo, kaip ir „Lolitos“ herojaus Huberto (tegu ir V. Nabokovo vaizduotės vaisiaus), kurie juk toli gražu nėra eilinės asmenybės. Bet juose, jų charakteriuose, stinga kažko labai svarbaus, ir todėl jie ramybę randa tik kelyje, nors galėtų save realizuoti daug prasmingiau ir nekeisdami vietas. Bet Amerika tokia plati, kad jai tokie intelektualiniai nuostolai nė motais.*

N. Kazanskis. Aš šį fenomeną įvar-dyčiau kaip tvirtumo atsargą (sanaс прочности) žmogaus, kuris ir sudaro Amerikos gyvenimo pagrinda. Šiuo atveju mintyje turiu Šekspyro žinovą taksistą. Tas žmogus laisvas savo pa-sirinkime, jis išsimokslinęs ir įgijęs didelę atsparumo atsargą, kuri daug didesnė negu bet kuriame kitame žmoguje. Tų pačių savybių aš randu ir Lietuvos žmonėse – tvirtumo atsargą.

ML. *Bijau, kad Jūsų puikia, gilia in-terpretacija nepasinaudotų tie, nuo kurių priklauso šalies talentų likimas. Tokiomis asmenybėmis, intelektualiais valstybė neturėtų švaistyti arba nepastebėti jų šalia esant. Ir tą mums bevardį taksistą gerai būtų prijaukinti kokio nors koledžo labai, juk ne tik jo Šekspyro kūrybos žinios, bet ir jo gyvenimo filosofija galėtų turėti didelės įtakos jaunimui.*

N. Kazanskis. Kad ir jūsų pateikta-sis matematiko Grigorijaus Perelmano pavyzdys. Jeigu jis būtų pakviestas ap-svarstyti kokį nors svarbų pranešimą ar matematikos problemą, tai neabejotų, kad ateitų. Bet jeigu bus pakviestas dė-syti į universitetą, tai gal nė neatsiliep-s, nes jo tai nedomina. Jam geriausia mąstyti, kai jis vienas, gal kai grybus renka ar meškerioja. Todėl grybavimui, o ne išvykai, kur jam žadama įteikti premiją, tokia asmenybė gali suteikti pirmumą. Ir tame jo pasirinkime jau-čiamas absoliučios laisvės reikišimas.

ML. *Nori ar nenori, o asociacijos nejučia veda prie jaunojo Josifo Brodskio asmenybės. Beatodairišku laisvės siekiu kažkuo panašų į tą amerikietį taksistą. Jaunystėje J. Brodskis neprisijįja jokioje darbo vietoje, neužsibūna įmonėje, mor-ge, geologijos ekspedicijoje ir daugelyje kitų vietų. Ar tas blaškymas – tai ne laisvės pojūčio paieškos?*

N. Kazanskis. J. Brodskis jautėsi esąs laisvas savo sąmoningame pasirinkime nestoti į universitetą. Tokią galimybę – pasiruošti ir įstoti – jis turėjo, ir tai buvo svarstoma, bet Brod-s-

kis atsisakė. Užtat jis lankėsi poetų susivienijimo renginiuose, kur būrė-si jauni poetai. Su Ana Achmatova J. Brodskis susipažino jau vėliau, ir ji jam turėjo didelės įtakos. Aiškiu, visa tai jo kūrybiniame gyvenime suavidino labai svarbų vaidmenį.

Kiekvieniame žmoguje tas laisvės pojūtis gali pasireikšti skirtingais bū-dais ir formomis. Tokia elgsena, per kurią reikišiai žmogaus laisvė, nesu-naikina mąslumo, išgilinimo, profesionalaus požiūrio ir vertinimo. Laisvė reikalauja tam tikrų reikišimosi formų. Todėl laisvas kalbos ir precedentinių tekstų valdymas amžių bėgyje buvo labai svarbus dalykas. Juk neatsitik-tinai ligi šiol rusų kalbai bažnytinė slavų kalba išlieka vienu iš svarbiųjų pažinimo šaltinių.

Prūsijos valdžios tautinė švietimo politika XIX a. Karalienės mokytojų seminarjai – 200 metų (1811–2011)

Pabaiga, pradžia Nr. 19

Dr. Algirdas MATULEVIČIUS
Mokslo ir enciklopedijų leidybos centro vyresnysis redaktorius

Wilhelmas von Humboldtas (1767–1835), 1801–1810 m. būdamas Prūsijos kulto ir švietimo reikalų ministru, reformavo pradžios mokyklas, jas supasaulietino, pritaikė J. H. Pestalozzio pedagogikos principus. 1809 m. inspektuodamas Rytų Prūsijos mokyklas ir domėda-masis švietimo reforma Humboldtas Karaliaučiuje susitiko su lietuvių kal-bos teisių gynėju Martynu Liudviku Gediminu Rėza. Keliuodamas per Kur-šių neriją du kartus lankėsi Klaipėdoje. To rezultatas – parengė Karaliaučiaus ir lietuviškų mokyklų planą, kuriame pripažįstamos lietuvių kalbos teisės. Kuomet Prūsijos karalystės vyriausybė Berlyne 1818 m. parengė mokyklų vokiektinimo nuostatus, Rytų Prūsi-jos kulto ir švietimo ministras J. von Schröteris (Šrėteris) atmetė „greitai ir prievartinį vokiektinimo planą“: lietu-vininkai esą „savaimė suvokietės“, jų kalba esanti tik liudies kalba.

Nebuvo įgyvendintas ir 1829 m. Gumbinės apygardos vyresnybės mokytojus išleista instrukcija kai-mo mokyklose lietuvių kalbą pakeisti vokiečių dėstomaia kalba. Švietimo generalinis superintendentas Sartoriu-

Įsiruties piliis prieš II pasaulinį karą. Dešinėje – paminklas lietuvių ulonų XII pulko kariams (viršuje lietuvininkas raitelis ant traukėnų veislės žirgo)

sas 1834–1838 m. mokyklų vizitavimo raporte rašė: „Vizituodamas kraštas su lenkų ir lietuvių mažumomis aš dažnai turėjau tartis su tautų veikų delegacijo-mis. Skaudama širdimi jie manęs prašė grąžinti jų gimtąją kalbą į mokyklas ir bažnyčias. Mokyklą baigdami jų vaikai neįmano religijos esmės, nes nebuvo mokomi sava kalba. Mokykla nutolina juos nuo tėvų <...>“. Kai Gumbinės karo ir domenų rūmų mokyklų patarėjas F. Rettigas be karaliaus žinios 1847 m. uždraudė lietuviškai dėstyti pradžios mokyklose, tam griežtai pasipriešino Tiltžės gimnazijos mokytojas huma-nistas Eduardas Gisevius (Gizevijus). 1848 m. Rytų Prūsijos oberprezidentas

Theodoras von Schöνας pareiškė, kad kiekvienas pilietis (Prūsijos gyventojai piliečiais formaliai paskelbti jau 1794 m. Prūsijos provincijų visuotiniam krašte teisyne – *Allgemeine Landrecht für die Preussische Staaten*) turi teisę reika-lauti tikybos dėstymo ir vokiečių kalba, jos vartojimo teismuose, įstatymų lei-dyboje visomis Prūsijoje gyvenančių tautų kalbomis. Visgi, Prūsijos vyriau-sybė Berlyne nuo XIX a. vidurio keitė gana savarankiškus, mąstantįs ryt-prūsietiškojo, prūsiskojo-lietuviškojo patriotizmo dvasia, vietinius mokytojus ir valdininkus atėjęnais iš vakarinių karalystės provincijų, daugiausia iš etni-nių vokieškų žemių. Kulto ir švietimo

Bismarcko, kulto ir švietimo ministro A. Falko, Rytų Prūsijos oberprezidento K. W. H. G. Horno potvarkiais, Prūsi-jos Landtago ir Vokietijos Reichstago teisėjais lietuvių kalba buvo pašalinta iš visų mokyklų, kitų viešojo gyvenimo sričių. 1873 m. Horno aplinkraštyje

nurodyta, kad mokytojai, nevykdantys 1872–1873 m. nuostatų, būsia šaliname iš tarnybos. Prieš tai masiškai protesta-vo ne tik lietuvininkai (t. p. lenkai bei moziurai), bet ir daugybė Mažosios Lie-tuvos bei visos Rytų Prūsijos vokiečių mokytojų, kunigų, mokslininkų, netgi per kultūracijos procesą su lietuvinin-kais susigyvenusių arba susigiminia-vusių valdininkų. Buvo padaryta tik nesėminių nuolaidų. Prievarta įvesta vokiečių lietuvišbinė kalba spartino Ma-žosios Lietuvos germanizaciją.

Prūsijoje sukurta provokarietiška visuomenė tapo svarbus vokieitybės skleidimo ir traukos į europinio masto vokiečių kultūrą veiksnys. Lietuvininkų vaikai per mokyklas perėmė vokiečių kalbą, kuriose dėstyta prestižinė vo-kiečių literatūrinė kalba, kilusi iš *Hochdeutsch* (vokiečių aukštaičių tarmės).

Tam tikra išimtis buvo Karalienės mokytojų seminarija, kurioje dar iki 1882 m. kaip atskiras dalykas dėstyta lietuvių kalba. Prisimintina, kad tais pačiais metais buvo įkurtos Įsruties ir Ragainės mokytojų seminarjos. ■

Mokslo Lietuva

Gerbiami skaitytojai, laikraštį *Mokslo Lietuva* galite prenumeruoti ne tik pašto skyriuose, bet ir internetu, tinklalapyje www.prenumerata.lt. Taip pat galima prenumeruoti prekybos centrų MAXIMA XX ir MAXIMA XXX informacijos skyriuose.

2011 m. lapkričio 24 d. Nr. 20(464)

Voluinės Lesės Ukrainkos nacionalinis universitetas

Dr. Aldona VASILIAUSKIENĖ

2010 m. rudenį Voluinės nacio-nalinis Lesės Ukrainkos univer-sitetas Lucke iškilmingai pami-nėjo 70-ąsias savo veiklos metines. Universitete veikia 5 institutai, 11 fakultetų, technologijos ir verslo kole-džas; muziejai, mokyimo centrai ir kiti padaliniai. 2010 m. universitete dirbo pedagoginio profilio specialistų, mokė-si (dieninis, vakarinis ir neakivaizdinis skyriai) studentų.

2011 m. spalio 6–8 dienomis Vo-luinės nacionaliniame Lesės Ukrainkos universitete Lucke organizuojama X tarptautinė mokslinė konferencija iš ciklo „Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinas“, kurią visokeriopai remia Lucko gubernatorius Borysas Petrovičius Klimčū-kas (buvęs Ypatingasis ir Įgalintasis Ukrainos ambasadorius Lietuvos Res-publikoje).

Minėto ciklo konferencijos pra-dėtos organizuoti 2001 m. ir per 10 metų jų suorganizuota devynios: pen-kios vyko Lietuvoje, keturios – Ukrai-noje. Ši dešimtoji konferencija vyks Lucke Voluinės nacionaliniame Lesės Ukrainkos universitete, tad dera žvilg-terėti į šio universiteto „užgimimą“, mokyklų raidos istoriją Voluinėje.

Mokyklos Voluinėje XVI–XVIII a.

Be parapijinių mokyklų, kurios veikė XVI a. antrojejo pusėje, Lucke žėjutai 1608 m. įkūrė pirmąją kolegiją, kurioje besimokusieji buvo vadinami studentais. 1619 m. Lucke prie Kry-žiaus išaukstinimo stačiatikių cerkvės brolijos buvo atidaryta „graikų – lo-tytų – slavų“ mokykla. Joje buvo gra-matikos ir retorikos pradmenų klasės. Nuo XVIII a. Voluinėje atsirado nemaža mokyklų, kurias įkūrė ir išlaikė Šv. Bazilijaus Didžiojo ordino vienuo-liai. Jie rėmėsi jėzuitų kolegijų pro-gramomis. Bazilijonų mokyklos buvo dviejų lygmenų: triklasės (su poetikos ir retorikos klasėmis) ir šešiaklasės (su filosofijos klase). Triklasei mokyklai priklausė ir prie bazilijonų vienuolyno Lucke įsteigta mokykla.

Edukacinės komisijos veikla

1773–1794 m. veikusi Edukacinė komisija kontroliavo visas mokyklas, tarp jų ir veikusias prie vienuolynų. Komisija valdė kilnojimąjį ir nekilo-jamąjį likviduoto jėzuitų ordino turta, kurį naudojo ir švietimo pertvarkai. Pertvarkytose mokymo programo-se buvo matematika, fizika chemija, ekonomika, teisė, istorija, prancūzų ir vokiečių kalba. Mokslas vyko lenkų kalba. Mokyklos kasmet buvo vizituo-jamos. 1783 m. vizitacijos dokumentas liudija, kad Lucke veikė triklasė moky-kla, kurioje dirbo 3 mokytojai (pasau-liečiai) ir mokėsi 52 mokiniai. Nedidelis mokinių skaičius rodo konvikto (bendrabučio) nebuvimą. 1787 m. mokinių skaičius išaugo iki 115 (nors neseniai buvo įvykęs gaisras ir gyven-tojų žymiai sumažėję).

Vyriausioji mokyklų valdyba ir švietimo ministerija

Po antrojo (1793) ir trečiojo (1795) Respublikos padalijimų, dešiniakrantė Ukraina, joje ir Voluinės kraštas buvo prijungtas prie Rusijos imperijos ir visos mokyklos tapo pavaldžios Vyriausiaijai

mokyklų valdybai, sukurtai 1782 m. Edukacinė komisija nustojo veikti. Voluinės gubernijoje Vyriausiaijai mo-kyklų valdybai priklausė 4 mokyklos: Žitomire, Kremence, Mežyryčach ir Lucke. Jose mokėsi 823 mokiniai, dirbo 26 mokytojai (iš jų 7 dvasininkai).

1802 m. įkurta Švietimui minis-terija įvykdė reformą, padalindama valstybę į švietimo apygardas (1804). Sukurti trys mokyklų tipai: parapijinės, valsčių (pavietų) ir gimnazijos. Žemesnio tipo mokyklos buvo pavaldžios aukštesnėms ir joms rengė mokinius. Rusijos imperija padalinta į 6 švietimo apygardas. Kijevo, Podolės ir Voluinės gubernijos priklausė Vilniaus švietimo apygardai. Minėtoms trimis guberni-joms vadovavo inspektorius – Voluinės šlehta Tadas Čackis (Tadeušas Čackij, 1765–1813) gausybės publikacijų isto-rijos, teisės ir ekonomikos klausimais autorius. Voluinėje jis ėmė kurti gim-naziją, kuri turėjo tapti universiteto užuomazga. Tokia gimnazija 1805 m. spalio 1 d. atidaryta Kremencuose, o 1819 m. reorganizuota į Voluinės lice-jų – aukštesnio tipo mokyklą su teise teikti mokslo laipsnius.

Lucke ir toliau veikė valsčiaus (pa-vieto) mokykla, apie XIX a. vidurį joje mokėsi beveik 200 mokinių. 1823 m. joje buvo 4 klasės. Mokė šeši mokytojai ir du kapelionai (stačiatikių ir lotynų apeigų katalikų), vadovaujami direkto-riaus. Be šios parapijinė mokykla veikė ir Lucke prie trintorių vienuolyno.

Voluinės gubernijoje 1830–1831 m. veikė beveik 100 parapijinių (pradi-nių) mokyklų ir 14 vidurinių mokyklų. Pralaimėjus 1830–1831 m. sukilimą (Lapkričio), 1832 m. balandį caro įsa-kymu Voluinės gubernijoje likviduotos 48 mokyklos, kurias išlaikė Lotynų apeigų katalikų dvasininkija. Voluinės gubernijoje esančios mokyklos buvo priskirtos Charkovo, o nuo 1832 m. – naujai įkurtai Kijevo švietimo apygar-dai (1831 m. buvo likviduota Vilniaus švietimo apygarda). Dešiniakrantėje Ukrainoje likviduvas lenkiškas mo-kyklas, turėjo kurtis rusiškos mokyk-los, tačiau šis procesas buvo itin su-dėtingas – trūko pedagogų (mokėsi beveik 3,5 tūkstančio).

1830–1850 m. Voluinės gubernijoje veikė apie 70 įvairaus lygio pradžios mokyklų, dvi gimnazijos ir 4 vidurinės – pavietų dvarininkų mokyklos – viena jų – Lucke. Kiekvienoje dirbo 5–7 moky-tojai, stačiatikių ir katalikų dvasininkas ir direktorius. Buvo mokoma matema-tikos, istorijos, piešimo, rusų, vokiečių, prancūzų ir lotynų kalbų, tikybos.

Tuo metu Luckas buvo laikomas beveik pagrindiniu polonizmo ir kata-likybės židiniu. Čia veikė Romos apeigų ir vokiečių kalba. Mokslas vyko lenkų kalba. Mokyklos kasmet buvo vizituo-jamos. 1783 m. vizitacijos dokumentas liudija, kad Lucke veikė triklasė moky-kla, kurioje dirbo 3 mokytojai (pasau-liečiai) ir mokėsi 52 mokiniai. Nedidelis mokinių skaičius rodo konvikto (bendrabučio) nebuvimą. 1787 m. mokinių skaičius išaugo iki 115 (nors neseniai buvo įvykęs gaisras ir gyven-tojų žymiai sumažėję).

Nuo progimnazijos iki gimnazijos

1882 m. Lucko miesto dūma, pa-laikydama vietos dvarininkų karšiškų, miestelėnų pageidavimą, priėmė nuta-rimą atidaryti gimnaziją. Iniciatyvinės grupės parengtą projektą gimnazijai turėjo patvirtinti kelios ministerijos: liaudies švietimo, teisingumo, finansų

ir vidaus reikalų. Tai užsėtėse gana ilgai ir tik 1894 m. buvo sulaukta impera-toriaus įsakymo dėl progimnazijos (vyrų) Lucke atidarymo. Ji pradėjo darbą 1895 m. rugsėjyje, buvusiam bernardinų vienuolyno pastate (dar 1884 m. Lucko miesto dūma buvo nu-tarusi būsimai gimnazijai atiduoti dalį jau uždaryto brigitėčių vienuolyno, esančio netoli Šv. Petro ir Povilo baž-nyčios). Po trejų metų keturios klasės reformuotos į 6 klasių progimnaziją, o 1908 m. – į 8 klasių vyrų gimnaziją.

kyklų skaičius Voluinėje išaugo iki 367.

Pirmojo pasaulinio karo metu at-gaivintos lenkiškos mokyklos 1916 m. atsirado Volodymiro ir Kovelio vals-čiuose.

Sudėtinga mokyklos ukrainiečių kalba pa-dėtis tarp dviejų pa-saulinių karų

Pagal Rygos sutartį (1921) didesnė Voluinės dalis atiteko atkurtajai Lenki-jos valstybei – antrajai Žečpospolitai.

Prie Voluinės nacionalinio Lesės Ukrainkos universiteto. Iš kairės: t. Pavlo Jachimecas OSBM, prorektorė prof. Svetlana Gavriliuk ir t. Augustinas Zapotocnyj OSBM (2011 09 15)

Gimnazijos išlaikymas kasmet kainavo beveik 25 tūkst. rub. XX a. pradžioje Lucke buvo atidaryta privati mergaičių gimnazija. Pradinį ir nepilną rin-dinį mokslą Lucko gyventojų vaikai įgyvendino 2 parapiinėse ir 2 dviklasėse vyrų miesto mokyklose (prie vienos jų buvo ir mergaičių skyrius). Lucke išliko būtinybė atidaryti pradinę mokyklą.

Liaudies mokyklų po-reikis

Iki Pirmojo pasaulinio karo ukrai-niečiai Voluinėje neturėjo nei vienos mokyklos, kurioje būtų mokoma gim-tąja kalba. 1915 m. vokiečių ir austrų karių užimtose Voluinės, Chelmo ir Paliesės teritorijose, dėl nacionalinių kultūrinių ir švietėjškų organizacijų įtakos Lvove buvo įkurtas Kultūrinės pagalbos okupuotiems ukrainiečių gyventojams biuras. Voluinėje ir Palie-sėje pradėjo kurtis liaudies mokyklos. Pirmojij keturklasė ukrainiečių liaudies mokykla Voluinėje buvo įkurta Volo-dymire 1916 m. (mokėsi beveik 400 mokinių). Tokių mokyklų kūrimas susidūrė su įvairiausiais materialiniais ir politiniais sunkumais, trūko pedago-gų. Minėtas biuras iš Galicijos į Voluine siuntė pedagogus, tačiau tam itin klu-dė lenkai, dirbantys administracinėse įstaigose. Nepaisant jų kenkėjiškos veiklos iki 1916 m. rugpjūdiu Voluinėje jau veikė 29 ukrainietiškos mokyklos (1885 mokiniai), buvo parengtos atida-ryti dar 35 mokyklos (1228 mokiniai).

1919–1920 m. ukrainietiškų mo-kyklų mokykla. Teisę atidaryti valstybi-bes ukrainietiškas pradines mokyklas turėjo tos bendruomenės, kur ukrai-niečiai sudarė 25 ir daugiau dešimtinių gyventojų. 40 vaikų tėvai turėjo įteikti vietinės valdžios oficialiai patvirtintą deklaraciją. Tačiau jeigu toje pačioje vietoje būdavo nors 20 tėvų, kurie norėdavo savo vaikus mokyti lenkų kalba – mokykla tapdavo dvikalbe – pusė dalykų buvo dėstoma lenkų, kiti – ukrainiečių kalbomis. Tačiau prak-tika liudija, kad vietos valdžia buvo

lenkų mokykla. Teisę atidaryti valstybi-bes ukrainietiškas pradines mokyklas turėjo tos bendruomenės, kur ukrai-niečiai sudarė 25 ir daugiau dešimtinių gyventojų. 40 vaikų tėvai turėjo įteikti vietinės valdžios oficialiai patvirtintą deklaraciją. Tačiau jeigu toje pačioje vietoje būdavo nors 20 tėvų, kurie norėdavo savo vaikus mokyti lenkų kalba – mokykla tapdavo dvikalbe – pusė dalykų buvo dėstoma lenkų, kiti – ukrainiečių kalbomis. Tačiau prak-tika liudija, kad vietos valdžia buvo

Nuotrauka iš asmeninio ar. Arborno Vailiauskienės archyvo

nusiteikusi mokyklas ukrainiečių kalba likviduoti, padaryti jas dvikalbėmis, o laikai bėgant – tik lenkiškosios.

1925–1926 m. buvo uždaryta 301 mokykla ukrainiečių kalba. Dvikalbių mokyklų skaičius išaugo nuo 93 iki 366. Voluinėje nebeliko nei vienos pradinės valstybinės mokyklos ukrai-niečių kalba.

Po 1926 m. perversmo į valdžią atėję J. Pilsudskio šalininkai kvietė spręsti nacionalinius klausimus, žadė-dami tolerantiškesnę politiką kalbos bei religijos klausimais. Tačiau paskirto Voluinės vaivados G. Juzevskio strate-ginis tikslas – krašto integracija į antr-ąją Žečpospolitą. Čia svarbų vaidmenį ukrainiečių gyventojų asimiliacijos procese turėjo atlikti švietimo sistema, o pirmiausia – valstybinis pradinis mokymas.

1927–1928 m. vaivadijoje veikė 3 pradinii mokyklų tipai: lenkų kalba, lenkų kalba ir ukrainiečių kalba kaip atskira disciplina, ir dvikalbės. Trečiojo dešimtmečio pabaigoje Voluinės vaivadijoje ukrainiečių kalba liko tik 5 mokyklos tuo tarpu kai čekų kalba jų veikė net 17.

G. Juzevskis buvo itin atsakingas dėl mokyklų ukrainiečių kalba atidarymo – tik ypatingais atvejais. Pirmenybę jis teikė mokykloms lenkų kalba (su dės-tomu ukrainiečių kalbos kursu). Tad neatitiktinai Voluinėje tokių mokyklų 1928–1938 m. išaugo nuo 348 iki 853.

■ Nukelta į 12 p.

RUDENS TILTAS Į KURŠIŲ NERIJĄ

Maestro Romualdai Kuncai atminti skirtas tapybos pleneras „Nidos ekspresija 2011“

■ Atkelta iš 8 p.

skulptūrų dvasia, itin originalus ir netikėtas. Tapytoja komentuoja: „Raganų kalne“ įkūnyta didelė intelektualinė energija. Netraukia manęs raganos – jos agresyvios. Ieškojau kitų mitinių motyvų – radau Eglę žalčių karaliene“. Pastaroji glaudžiai susijusi su jūra, todėl tapytojos darbe itin skamba, jos žodžiais tariant, „dvasinės mėlynos spalvos“.

Danielius Rūsas apie kūrybą aiškina: „Savo kūryboje vadovaujuosi daugiau intuicija nei racionali protu. Visada yra gerai padaryti ne taip, kaip reikia. Kai padarai viską taip, kaip reikia – tai tampa neįdomu. Tai nekelia klausimų. Kai pavyksta paradokšą pateikti – man pasidaro tikrai įdomiau“. Jis kuria visiškai kitokio pobūdžio siurrealistinės pakraipos kūrinius, kuriuose apmąsto laukinės ir naminės gyvūnijos vaidmenį Neringoje. Jis įžvalgiai

pastebi, kad Nidoje nėra karvių, todėl drobėje „Nidos ganykla be karvių“ pavaizdavo nerealią peizažą – karves, besiganančias ant Kuršių marių paviršiaus prie Nidos prieklauskos. Kitame peizaže jis vaizduoja dangų virš Kuršių marių susiūtą it burės. „Ar čia erdvė? Ar čia dangus? Ar čia plokštuma? Man tai įdomu. Tiesa sakant ir pats nelabai žinau... Tapyba man yra savotiški dienoraščiai, užrašyti plastine kalba“.

Mėgiamiausi Vytenio Bazarų kūrybos motyvai – įvairių nuotaikų Vilniaus urbanistiniai peizažai ir architektūra. Neringoje jį taip pat traukia technogeniniai vietinio kraštovaizdžio elementai. Jį vienintelį pleneru sužavėjo marių žvejų laivai. Dailininkas sako: „Sunku surasti žmogų, kuris būtų abejingas laivams. Laivą sieju su sėkimu kažkur nuplaukti, kažką pasiekti. Pagal Bodlerą, tai plaukimas į laimę arba į vargą – ką kas pasirenka. Laivai man

ir Kuršių nerijos simbolis. Tai vieta, kur reikia bendrauti su gamta ir atverti save. Ramybė čia – kai ramus oras, bet kai lauki vėjo ar lietaus – skubi užbaigti kuo greičiau, darai ekspresyviau“.

Andrius Miežis aktyviai dalyvauja įvairiuose pleneruose, tačiau prisipažįsta, kad jo kūrybos „arkliukas“ nėra tapyba iš natūros, nes kūrinius mėgsta brandinti ilgai. Aplinka jam suteikia idėjų, vaizdinių, kuriuos jis filosofškai kritiškai interpretuoja. Jam imponuoja kūrybinė drąsa, akibrokštai, pasitikėjimas savimi ir nesitaikymas su esama situacija. Jo sukurtos simboliškos kompozicijos plastika artima plakatui, dizainui. Joje mįslingai apmąstomas žmogaus ir jūros dialogas.

Saulė Urbanavičiūtė savo mokytojo R. Kuncos atminimui skyrė paveikslą „In memoriam“. Menininkė ilgai ir atkakliai iki sutemų tapė stebėdama gamtą. „Marių erdvėje“, tapytoje nuo

Nidos molo, ji įtaigiai perteikė Kuršmarių vandens platybių didybę.

Plenero metu buvo atidarytos net keturios parodos. Pačioje pradžioje Nidos kultūros centre „Agila“ buvo atidaryta plenero dalyvių kūrybą pristatanti paroda, kurią, uždarant plenerą Nidoje, pakeitė naujai sukurtų darbų ekspozicija, kuri veiks iki lapkričio mėnesio miesto šventės. Taip pat Neringos miesto muziejuje buvo atidaryta apžvalginė ankstesnių plenerų kolekcijos paroda. Viso plenero pabaigoje Juodkrantės „Ąžuolyno“ poilsio namuose buvo atidaryta dar viena plenero kūrinių ekspozicija.

Delvis Udrys, Vygantas Vėjas, Gintaras Pankevičius, Jonas Budzinauskas liko ištikimi savitam individualiam stiliui, kurį puoselėjo įkvėpti pamario ir kopų kraštovaizdžių.

„Nidos ekspresijos“ plenerai tampa ne tik kūrybinės raiškos galimybe, vie-

niančia įvairių regionų menininkus, bet ir pėdsaką paliekančiu daugiareikšmiu šalies kultūros įvykiu.

Plenero paroda, atidaryta „Agilos“ kultūros centre Nidoje, veiks iki lapkričio vidurio, iki Neringos miesto šventės.

Saulius Kruopis

2011 m. „Mokslo Lietuvos“ projektą „Mokslui, visuomenei ir kultūrai“ remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas.

Voluinės Lesės Ukrainkos nacionalinis universitetas

■ Atkelta iš 11 p.

1937–1938 m. Voluinėje veikė 8 mokyklos ukrainiečių kalba, 22 – čekų, 66 – vokiečių ir 50 – žydų. Lucke iš 9 vidurinio mokslo mokyklų nebuvo nei vienos valstybinės mokyklos ukrainiečių kalba.

Ukrainiečiai vidurinį mokslą galėjo įgyti 3 privačiose mokyklose: S. Mišaškevičiaus gimnazijoje Kremence, Lesės Ukrainkos draugijos gimnazijoje Lucke ir T. Pekarškio gimnazijoje Rivne (Rovne).

1920–1930 m. Lucke veikė valstybinė T. Kosciuškos gimnazija (įsteigta 1917 m. rudenį) buvusi privati nuo 1921 m. tapusi valstybine lenkų kalba dėstoma gimnazija. 1924 m. įkurta G. Kolontajaus privati mokytojų seminarija ir ukrainietiška Lesės Ukrainkos gimnazija.

Gimnazija Lucke

Ukrainietiška gimnazija Lucke buvo įkurta 1895 m. veikusios rusų valstybinės vyrų gimnazijos bazėje. Karo metu evakuota, o 1918 m. atkurta. Direktoriumi paskirtas I. Vlasovskis tapo ukrainietiškos gimnazijos įkūrimo Lucke iniciatoriumi. Kalbinis perėjimas vyko palaipsniui, pradedant nuo žemesniųjų klasių (vyresnieji mokėsi rusų kalba, tačiau ir jiems buvo įvestos ukrainiečių kalbos, literatūros ir istorijos pamokos). 1921 m. šią gimnaziją ėmė globoti kultūros ir švietimo draugija „Prosvita“, kurios pastangomis ji tapo privačia vyrų gimnazija. „Prosvita“ vadovui E. Petrikivskiu pavyko iš povitovo seimelio gauti pinigų už kuriuos buvo pristatytas gimnazijos pastatas. Nuo 1929 m. E. Petrikivskis perdavė konce-

siją draugijos gimnazijai ir nuo 1931 iki 1939 m. ši mokykla kaip privati Lesės Ukrainkos draugijos ukrainiečių gimnazija Lucke veikė iki sovietinės okupacijos 1939 m. rugsėjo.

Lucko mokytojų institutas

1939 m. gruodžio 4 d. sovietinė valdžia sudarė Voluinės sritį. 1940 m. Lucko liaudies švietimo skyrius patvirtino 5 vidurinių ir 12 nepilnų vidurinių mokyklų: 3 ukrainiečių, 2 rusų, 5 lenkų, 6 žydų ir 1 čekų kalbomis. Pedagogų parengimui buvo atidarytos pedagoginės mokyklos Lucke ir Volodymire, o 1940 m. balandį atidarytas Lucko mokytojų institutas – pirmoji pedagogus rengusi aukštoji mokykla Voluinės srityje. Pirmieji 135 studentai mokėsi 3 skyriuose: filologijos su ukrainiečių ir rusų kalbų skyriais, fizikos – matematikos ir gamtos – geografijos.

Nuo 1951 m. Voluinės srityje buvo pereita į septynmetį mokslą, o nuo 1960–1961 m. – į aštuonmetį. Pradėjo veikti vakarinės mokyklos. Pedagogus ruošė mokyklos Lucke, Volodymire, mokytojų institutas Lucke. 1951 m. rugsėjo 25 d. Lucko mokytojų institutas reorganizuotas į Lucko pedagoginį institutą.

Lucko valstybinis Lesės Ukrainkos pedagoginis institutas

1952 m. vasario 17 d. ši mokykla įsteigta oficialiai pavadinta Lucko valstybiniu Lesės Ukrainkos pedagoginiu institutu.

1969 m. Istorijos – filologijos fakultetas padalintas į du ir Istorijos

fakulteto studentai pradėjo mokytis naujose patalpose (dabartiniame Laisvės (Voli) prospekte). Nuo 1977 m. fakultete pradėjo veikti archeologijos muziejus. 1971 m., minint Lesės Ukrainkos 100-ąsias gimimo metines, institute atidaryta jos vardo auditorija, o 1991 m. UNESCO sprendimu, Lucke įvyko tarptautinis simpoziumas, skirtas poetės 120-osioms gimimo metinėms paminėti.

Per savo veiklos 50 metų Lucko valstybinis Lesės Ukrainkos pedagoginis institutas parengė beveik 25 tūkst. mokytojų Voluinės ir kitoms Ukrainos sričių mokykloms.

Voluinės valstybinis Lesės Ukrainkos universitetas

1993 m. liepos 16 d. Prezidento L. Kravčiuko įsakymu pedagoginio instituto bazėje buvo įkurtas Voluinės valstybinis Lesės Ukrainkos universitetas. 2007 m. rugsėjo 20 d. Ukrainos Prezidento įsakymu Voluinės Lesės Ukrainkos valstybiniam universitetui suteiktas nacionalinio universiteto statusas.

Universitete veikia Filologijos ir žurnalistikos, socialinių mokslų, menų, fizinės kultūros ir sveikatos ir pedagoginis institutai; matematikos, fizikos, chemijos, biologijos, geografijos, teisės, ekonomikos, psichologijos, istorijos, tarptautinių santykių, romanų-germanų filologijos fakultetai; podiplominio švietimo mokslinis centras, parengiamasis skyrius, Voluinės nacionalinio Lesės Ukrainkos vardo universiteto technologijos ir verslo koledžas; mokslo tiriamasis, aspirantūros, doktoran-

tūros, mokslinių stažuotų skyriai, Lesės Ukrainkos mokslo tiriamasis institutas, Lesės Ukrainkos, archeologijos ir geologijos muziejai; vokiečių kalbos mokslo centras; kalbų centras „Svit“ (Šviesa), Karjeros centras; informacinis centras, studentų laikraščio „Mūsų universitetas“ (Naš universitet) redakcija, biblioteka, leidybinis skyrius „Veža“, agrobiologinė stotis, botanikos sodas „Voluinė“ (Volyn), sanatorija-profilaktoriumas, Kultūros ir poilsio (laisvalaikio) centras, studentų profesų sąjunga, studentų saviraškos centras.

Voluinės nacionalinio Lesės Ukrainkos universiteto Lucke pretek-

torė mokymo klausimais prof. Svetlana Gavriuliuk, Istorijos fakulteto dekanas doc. dr. Anatolijus Švabas ir to paties fakulteto Senovės bei vidurinių amžių istorijos katedros vedėja doc. dr. Oksana Karlina ne tik aktyviai įsijungė į konferencijos organizavimo darbą, bet ir ėmėsi pačios svarbiausios organizacinės veiklos.

Straipsnis parengtas remiantis 2010 m. Lucke išleista knyga albumu „Волинський національний університет імені Лесі Українки“

Pasitarimas prieš konferenciją „Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinas Bažnyčios istorijoje“ universiteto Istorijos fakulteto dekanato kabinete.

Iš kairės: Šv. Bazilijaus Didžiojo šventovės ir vienuolyno igumenas Lucke t. Terentijus Capčiukas OSBM, Senujų ir vidurinių amžių istorijos katedros vedėja prof. Oksana Karlina, Istorijos fakulteto dekanas prof. Anatolijus Švabas ir iš Lietuvos atvykusieji dr. Aldona Vasiliauskienė ir t. Pavlo Jachimecas OSBM (2011 04 04)

Nuotrauka iš asmeninio dr. Aldonos Vasiliauskienės archyvo

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Gediminas Zemlickas
Stilistė Eglė Nešukaitytė
Dizainerė Jūratė Kemeklytė Bagdonienė

Patarėjai: Antanas Kulakauskas, Jonas Puodžius,
Alfonas Ramonas, Juras Ulbikas, Edmundas Kazimieras Zavadskas.
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, 01118 Vilnius
El. paštas: mokslolietuva@takas.lt, tel. (8 5) 212 1235.

Laikraštis internete: <http://mokslasplus.lt/mokslo-lietuva>

Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://mokslasplus.lt/mokslo-lietuva> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169
Spausdino
UAB „Petro ofsetas“
Žalgirio g. 90, LT-09303, Vilnius
Tiražas 400 egz.